

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Uroš Urbas

Delo otrok v sodobnem svetu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Uroš Urbas

Mentor: doc. dr. Miroljub Ignjatović

Delo otrok v sodobnem svetu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Delo otrok v sodobnem svetu

Kljub prizadevanju politik držav in organizacij vsega sveta, in da je v globalnem trendu obseg otroškega dela v upadu, ostaja problem otroškega dela pereče vprašanje glede zagotavljanja osnovnih človekovih pravic in dostojnega življenjskega standarda. Ekonomske in socialne razlike med regijami se nezadržno povečujejo, kar povzroča, da majhen odstotek ljudi živi v blaginji, velika večina svetovnega prebivalstva pa v popolni revščini. Zato so milijoni otrok po vsem svetu bodisi zaradi življenjskih razmer v katerih živijo ali pa zaradi okolja, v katerem odraščajo, prisiljeni v delo. Najbolj problematični regiji sta Južna Azija ter Sub-Saharska Afrika. Okrnjeno je izobraževanje otrok ter normalen razvoj ljudi. Zaskrbljujoče je prisilno delo in najtežje oblike otroškega dela, ki mejijo na sodobno suženjstvo, ki naj bi bilo že odpravljeno. Razvoj teži k zmanjševanju obsega otroškega dela. Ponujajo se rešitve, ki na eni strani poskušajo odpraviti del revščine nerazvitega sveta, se trudijo postaviti izobraževalne sisteme, na drugi strani pa zagotoviti ustrezne zakonske okvire za delovanje boja proti otroškemu delu.

KLJUČNE BESEDE: otroško delo, oblike otroškega dela, vzroki za otroško delo, zgodovina otroškega dela, ukrepi za odpravo otroškega dela.

Child labor in modern world

Although of consideration of countries politics and organizations all over the world and that in global trends the level of child labor decreases, there still remain burning question of guaranting of basic human rights and decent life standard. Economic and social differences among the regions differ enormously, which leads to that only few live in welfare and vast people all over the world in complete poverty. That why millions of children across the world because of situation in which they live in or environment in which they grow up, are forced in labor. The most problematic regions are south Asia and Sub-Saharan Africa. The education of children and normal development is curtailed. Most worrying facts are forced labor and the worst forms of child labor. Progress tends into the declination of child labor. There arise some solutions which on the one hand try to eliminate part of poverty, try to engage educational programs and on the other hand provide appropriate legislative frameworks to combat child labor.

KEY WORDS: child labor, forms of child labor, causes for child labor, history of child labor, actions to combat child labor.

KAZALO

1 UVOD.....	7
1.1 STRUKTURA NALOGE.....	7
1.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE IN CILJI NALOGE	8
2 ZGODOVINA OTROŠKEGA DELA	9
3 OPREDELITEV IN OBLIKE DELA OTROK.....	12
3.1 OPREDELITEV DELA OTROK.....	12
3.1.1 Nova resolucija ICLS in statistične definicije otroškega dela.....	14
3.2 OBLIKE DELA OTROK	15
3.2.1 NEVARNO DELO	16
3.2.2 NAJHUIŠE OBLIKE OTROŠKEGA DELA	20
4 VZROKI ZA OTROŠKO DELO	25
4.1 REVŠČINA	25
4.2 OKRNJENO IZOBRAŽEVANJE OTROK.....	27
4.3 KULTURNI VZORCI IN PREPRIČANJA	28
4.4 STRANSKI DEJAVNIKI OTROŠKEGA DELA.....	29
4.4.1 STRANSKI DEJAVNIKI PONUDBE.....	29
4.4.2 STRANSKI DEJAVNIKI POVPRASEVANJA.....	29
5 STATISTIKE O OTROŠKEM DELU	32
6 UKREPI ZA ODPRavo OTROŠKEGA DELA	43
7 ZAKLJUČEK	51
8 LITERATURA	53

SEZNAM TABEL

Tabela 5.1 Globalne ocene o številu otrok v zaposlitvi, v otroškem delu in nevarnem delu, 2000, 2004 in 2008.....	33
Tabela 5.2 Globalne ocene otrok v zaposlitvi, v otroškem delu in nevarnem delu, 2008	34
Tabela 5.3 Globalni trendi otrok v zaposlitvi, v otroškem delu in nevarnem delu po spolu, 2004–08 (5–17 let)	35
Tabela 5.4 Regionalne ocene o otroškem delu, 2008 (5–17 let)	37
Tabela 5.5 Globalni trendi v ekonomski aktivnosti otrok po regijah, 2004 in 2008 (5–14 let)	38

SEZNAM SLIK

Slika 2.1 Otroško suženjstvo	9
Slika 4.1 »Začaran krog« revščine in otroškega dela	25
Slika 5.1 Spremembe v otroški populaciji in delovnimi otroki, 2004–2008	32
Slika 5.2 Otroško delo, porazdeljenost po spolu in starostni skupini, 2008	36
Slika 5.3 Otroci v nevarnih delih, porazdeljenost po spolu in starostni skupini, 2008	36
Slika 5.4 Deleži otroške zaposlitve po regijah, 2004 in 2008 (5–14 let)	38
Slika 5.5 Otroško delo, porazdeljenost po ekonomski aktivnosti (5–17 let)	39
Slika 5.6 Otroško delo, porazdeljenost po ekonomski panogi in spolu (5–17 let)	39
Slika 5.7 Otroško delo, porazdeljenost po statusu (5–17 let)	40
Slika 5.8 Otroško delo, status po spolu (5–17 let)	40

SEZNAM KRATIC

AIDS Acquired Immune Deficiency Syndrome

BDP Bruto Domači Proizvod

DVR Države V Razvoju

EU Eropean Union /Evropska Unija

FDV Fakulteta za Družbene Vede

GDP Gross Domestic Product

HIV Human Immunodeficiency Virus

ICLS International Conference Of Labour Statisticians

ILO International Labour Organisation

IPEC International Programme on the elimination of Child Labour

NGO Non-governmental organisation

OCFT Office of Child Labor, Forced Labor and Human Trafficking

OECD Organisation for Economic Co-operation and Development

SIMPOC Statistical Information and Monitoring Programme on Child Labour

SNA System of National Accounts

UN United Nations

UNESCO United Nations Educational, SCientific and Cultural Organisation

UNHCR United Nations Human Rights Council

UNICEF United Nations International Children's Emergency Fund

ZDA Združene Države Amerike

ZN Združeni Narodi

1 UVOD

Otroško delo se pojmuje kot zlo 19. stoletja, ki naj bi bilo v sodobnem svetu izkoreninjeno. Resničnost pa kaže, da se povsod po svetu še vedno pojavljajo najrazličnejše oblike otroškega dela. Za milijone otrok pa so realnost in razmere še vedno takšna kot v tovarnah pred 150 leti. Ti otroci so prisiljeni v najtežje oblike dela (Anti-slavery society 2010).

Milijoni otrok so tako v nevarnih situacijah in pogojih, kot je npr. delo v rudnikih, delo s kemikalijami in pesticidi v kmetijstvu, ali delo z nevarnimi stroji. Povsod so, vendar skriti pred pogledi, delajo kot domači služabniki, skriti za zidovi delavnic ali v oddaljenih plantažah. Veliko jih sodeluje v oboroženih spopadih na svetovnih bojiščih, zlasti deklince so žrtve pornografije in prostitucije.

Kljub uspešnemu prizadevanju mednarodnih organizacij in politike v boju proti izkoriščanju otrok, deluje kot peklenska protiutež podatek, da pod pragom revščine živi milijarda otrok. Ogromno otrok nima možnosti izobraževanja, so sirote, oboleli za najrazličnejšimi boleznimi, v vojni, ali pa žrtve naravnih katastrof. Tako se oddaljuje cilj, da ima vsak otrok pravico do veselega in brezskrbnega otroštva. Vendar pa še ni vse izgubljeno. Razvoj mora iti v smer poskušanja izkoreninjenja revščine, enakih možnosti za vse ter pozitivne miselnosti. Le tako bo otroštvo postalo temelj svetovne prihodnosti.

1.1 STRUKTURA NALOGE

Diplomsko nalogo sestavlja uvodno poglavje in šest vsebinskih poglavij, katerih namen je predvsem pogled na problematiko otroškega dela po svetu.

Tako je v uvodnem poglavju na kratko predstavljena problematika naslova diplomske naloge ter opredelitev raziskovalnega vprašanja. V drugem poglavju je kratek zgodovinski opis pojma otroškega dela, kako se je vse začelo in kaj je bilo v preteklosti že storjenega v boju proti otroškemu delu. V tretjem poglavju poskušam definirati pojme, ki se pojavljanju pri obravnavanju problematike otroškega dela. Postavim nekatere definicije ter opišem oblike dela otrok. V četrtem poglavju poskusim razčleniti vzroke, ki pripeljejo do pojava otroškega dela. V petem poglavju je predstavljena

najnovejša globalna enotna statistika povzeta po ILO. Ta nam daje na vpogled realne številke o obsegu otroškega dela v svetu. V šestem poglavju opišem nekatere ukrepe, ki se izvajajo širom sveta pri zagotavljanju otroških pravic in zmanjševanja otroškega dela. Sedmo in zadnje poglavje pa je namenjeno preverjanju raziskovalnega vprašanja ter poskus zaključitve diplomske naloge z nekaterimi sklepi.

1.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE IN CILJI NALOGE

Cilj moje naloge je odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja. Ali je mogoče glede na zgodovino otroškega dela, vzrokov, ki pripeljejo do tega pojava, glede na ukrepe, ki jih izvajajo svetovne politike in mednarodne organizacije ter statističnih trendov, jasno napovedati, kaj se bo s pojavom otroškega dela dogajalo v prihodnosti? Ali bo obseg otroškega dela upadal, naraščal ali bo stagniral? Je mogoča z odpravo ključnih vzrokov celo popolna izkoreninjenost tega pojava? Ali obstajajo načini in kakšni so, ki bodo v prihodnosti pomagali v boju proti otroškemu delu?

2 ZGODOVINA OTROŠKEGA DELA

Otroško delo je mogoče definirati tudi kot zaposlitev otrok, mlajših od zakonsko dovoljene starosti za vstop v delovno razmerje, s polnim delovnim časom.

Med industrijsko revolucijo so v tovarnah z nevarnimi, pogosto usodnimi delovnimi pogoji delali tudi 4-letni otroci (Thompson 1968). Na osnovi tega razumevanja izkoriščanja otroške delovne sile se zdaj v bogatih državah na otroško delo gleda kot na kršenje človekovih pravic, zato je zakonsko prepovedano, medtem ko je v nekaterih revnejših državah otroško delo dopustno ali sprejemljivo.

V viktorijanskem obdobju je postalo obče znano zaposlovanje otrok v tovarnah, rudnikih in kot dimnikarjev (Del Col 1988). Otroško delo je igralo pomembno vlogo vse od začetka industrijske revolucije; pogosto ga je povzročala ekonomska stiska. Tako je npr. Charles Dickens pri 12 letih delal v tovarni loščil za čevlje, saj je bila njegova družina zaprta, ker ni mogla vrniti dolga. Od otrok revnih staršev se je pričakovalo, da bodo prispevali k družinskemu proračunu, zato so pogosto delali dolge ure in opravljali nevarna dela za majhno plačilo (Daniels 2003). V Angliji in na Škotskem so leta 1788 dve tretjini delavcev v 143 predilnicah na vodni pogon predstavljali otroci (Galbi 1994).

Slika 2. 1: Na paradi ob prazniku dela leta 1909 v New Yorku dve dekleti protestirata proti otroškemu delu (imenujeta ga otroško suženjstvo).

Vir: Wikipedia (2010).

Živahni dečki so bili zaposleni pri dimnikarjih; mali otroci so se plazili pod stroji in zaganjali ustavljene tuljave z bombažem. Otroci so delali tudi v premogovnikih, kjer so se plazili skozi predore, ki so bili preozki in prenizki za odrasle. Otroci so delali tudi kot kurirji, pometači cest, loščilci čevljev, prodajalci vžigalic, cvetja in drugega drobnega blaga. Nekateri otroci so delali kot vajenci v uglednih trgovinah, kot zidarski ali gospodinjski pomočniki (sredi 18. stoletja je bilo v Londonu več kot 120.000 gospodinjskih pomočnikov). Delovnik je bil dolg: zidarski pomočniki so delali 64 ur tedensko poleti in 52 ur tedensko pozimi, medtem ko so gospodinjski pomočniki delali 80 ur tedensko (Galbi 1994).

Bertrand Russell je zapisal:

Industrijska revolucija je povzročila nepojmljivo bedo v Angliji in Ameriki. ... V predilnicah v Lancashireu (z delom v njih sta se preživljala Marx in Engels) so otroci delali 12 do 16 ur dnevno; pogosto so začeli delati pri starosti šest ali sedem let. Otroke so morali pretepati, da med delom niso zaspali; kljub temu mnogi niso mogli ostati budni, zato so jih med pretepanjem pohabili ali ubili. Starši so morali pristati na te krutosti nad njihovimi otroki, ker so bili obupno revni. Rokodelce so zamenjali stroji; kmečki delavci so bili zaradi zakonov (angl. Enclosure Acts), po katerih so občinska zemljišča prešla v zasebno last, s čimer je

parlament omogočil bogatenje lastnikov zemljišč in povzročil obubožanje kmetov, prisiljeni migrirati v mesta; sindikati so bili nezakoniti do leta 1824; vlada je zaposlila agente provokatorje, ki so ugotavljali revolucionarno nastrojenost delavcev, ki so bili v primeru ovadbe deportirani ali obešeni. Takšen je bil prvi učinek uvedbe strojev v Angliji (Russel 1985, 31).

Celo 3-letni otroci so morali delati. Veliko otrok je delalo tudi kot prostitutki. V premogovnikih so otroci začeli delati pri petih letih; življenjska doba teh ljudi je bila na splošno krajša od 25 let. Mnogi otroci (in odrasli) so delali 16 ur dnevno. Leta 1802 in 1819 sta bila izdana tovarniška zakona (*angl. Factory acts*), ki sta delovnik otrok iz ubožnic, ki so delali v tovarnah in predilnicah, skrajšala na 12 ur dnevno. Omenjena zakona sta bila večinoma neučinkovita in po radikalni agitaciji, med drugim s strani "odborov za skrajšanje delovnega časa" (*angl. Short Time Committees*) leta 1831, je kraljeva komisija leta 1833 sprejela priporočilo (*Zakon za zaščito otroškega dela za tekstilno industrij* 1833), da bi smeli otroci, stari od 11 do 18 let, delati največ 12 ur dnevno, otroci, stari od 9 do 11 let, največ osem ur dnevno, medtem ko otrokom, mlajšim od 9 let, ni bilo več dovoljeno delati. Vendar pa se je ta akt nanašal samo na tekstilno industrijo, zato je bila potrebna nadaljnja agitacija, da je bil leta 1847 sprejet še en akt, ki je delovnik otrok in odraslih omejil na 10 ur dnevno (Cody 2008).

Istega leta je bil sprejet še Zakon o polovičnem delovnem času (*angl. Half-Time Working Act*, 1833) ter kasneje še Zakon o delovnih razmerjih v tovarnah (*angl. Factory Acts*, 1844). Sledila je uvedba Zakona o izobraževanju (*angl. Education Act* 1918), ki je določal umik vseh najmlajših otrok s trga delovne sile. Dopolnitev tega zakona pa je predstavljal Zakon o mlajših osebah (*angl. Young Person's Act* 1933), ki je že obsegal moderen pristop in določila o starostnih omejitvah za pričetek in nevarnih oblikah dela (Lenardič 2006).

Leta 1900 je bilo v ameriški industriji zaposlenih 1,7 milijona otrok, mlajših od 15 let. Do leta 1910 se je število otrok, mlajših od 15 let, ki so opravljali plačljiva dela v industriji, povečalo na 2 milijona (Hine 2010).

3 OPREDELITEV IN OBLIKE DELA OTROK

3.1 OPREDELITEV DELA OTROK

Otroško delo urejajo in definirajo številni mednarodni pravni akti, med drugim Konvencija Mednarodne organizacije dela (ILO) št. 138 (ILO 2010č) ter Konvencija ILO št. 182 (ILO 2010d). Obe konvenciji je do marca 2006 ratificiralo 158 držav. Po omenjenih Konvencijah (ILO) otroško delo in najhujše oblike otroškega izkoriščevalskega dela prizadenejo zdravje otrok, ogrožajo njihovo izobraževanje in vodijo v dodatno izkoriščanje ter zlorabe. Otroško delo pa zaseda pomembno mesto tudi v Konvenciji o otrokovih pravicah ter Milenijskih razvojnih ciljih, saj je otroško delo ne nazadnje vzrok in posledica revščine, poleg tega pa oklesti človeški kapital naroda (UNICEF 2008).

Vendar pa se pri raziskovanju in poskusih reševanja problema rado zatakne že na začetku in sicer pri opredeljevanju pojmov otroka, dela in otroškega dela ter pri razlikovanju različnih pojavnih oblik otroškega dela.

Otroško delo je, splošno gledano, delo, ki jim škodi ali jih zlorablja v kakršnemkoli pomenu - fizično, duševno, čustveno ali v preprečevanju dostopa do izobrazbe ali drugih dobrin (Salvas in drugi 2008).

Toda tu je treba paziti, saj ni splošno sprejete definicije otroškega dela. Imamo le razne definicije in izraze, ki jih uporabljajo različne mednarodne organizacije, ne-vladne organizacije, trgovska združenja in druge interesne skupine. Avtorji pogosto ne navajajo izvirov svojih definicij, ki jih uporabljajo, zato na tem področju pogosto pride do zmede in nenatančnega definiranja.

Ni vsako delo slabo za otroka. Nekateri sociologi izpostavljajo nekatere vrste dela, ki so lahko popolnoma nesporne, vendar nosijo element izkoriščanja. Na primer, otroku, ki raznaša časopise pred pričetkom pouka, lahko celo koristi izkušnja odgovornosti dela obenem pa minimalni zaslužek. Toda kaj, če otrok ni plačan za to delo? Potem je izkoriščen (UNICEF 2009).

Zato menim, da je potrebno v tej nalogi pojasniti in opredeliti nekatere pojme za nadaljnjo obravnavo. Poleg uveljavljenih definicijah v skladu s konvencijami ILO bom predstavil še novo resolucijo ICLS, ki na novo definira nekatere pojme.

Otroško delo (angl. child labor) je v skladu z ILO definirano kot delo, ki presega minimalno število ur, odvisno od starosti otroka ter od tipa dela. Takšno delo se smatra kot škodljivo za otroka, in ga je zato treba odpraviti.

- starost 5–11: najmanj ena ura ekonomskega dela ali 28 ur domačega dela na teden
- starost 12–14: najmanj 14 ur ekonomskega dela ali 28 ur domačega dela na teden
- starost 15–17: najmanj 43 ur ekonomskega ali domačega dela na teden (ILO 2010a).

Ekonomska aktivnost (ekonomsko delo) pokriva vso tržno delovanje (plačano delo) in nekatere oblike ne-tržnega delovanja (neplačano delo) tako v formalnem kot zasebnem sektorju. Vključuje proizvodnjo za osebno porabo. Otroci vključeni v delo v drugih gospodinjstvih se smatrajo kot ekonomsko aktivni, medtem ko delo otrok za potrebe lastnega gospodinjstva niso (OECD 2003).

Otroško izkoriščevalsko delo je ožje definirano in se nanaša na otroke, ki delajo v kršitvah zgoraj opisanih standardov. V otroško izkoriščevalsko delo so vključeni vsi otroci, mlajši od 12 let, ki delajo v gospodarskih dejavnostih, tisti med 12. in 14. letom starosti, ki delajo v nevarnem okolju in vsi otroci, ki delajo v najhujših oblikah otroškega dela (UNICEF 2008).

Lahko delo (angl. light work) je definirano v Konvenciji 138, poglavje 7, ki pravi, da tako delo ne škodi zdravju in razvoju otroka in da tako delo ne vpliva na izobraževanje (OECD 2003).

Nevarno delo (angl. hazardous work) je definirano v Konvenciji 138, poglavje 3, kot tako delo, ki je po svoji naravi in okoliščinah nagnjeno k ogrožanju zdravja, varnosti ali morale mladih oseb. Države, ki so sprejele to Konvencijo, morajo opredeliti katera dela se smatrajo kot nevarna in jih tudi zakonsko določiti (OECD 2003).

Najhujše oblike otroškega dela (angl. worst forms of child labor) so definirane v Konvenciji 182, poglavje 3 kot: a) vse oblike suženjstva in podobne oblike kot so prodaja, trgovina ali prisilno delo otrok; b) zloraba otrok v prostituciji, proizvodnja

pornografije; c) uporaba otrok za nelegalne aktivnosti, predvsem v proizvodnji in trgovini z mamili; d) delo v ekstremno nevarnih pogojih (OECD 2003).

3.1.1 Nova resolucija ICLS in statistične definicije otroškega dela

Mednarodna konferenca statistikov dela (ICLS) je odgovorna za postavljanje mednarodnih standardov na področju statistike dela. V nadaljevanju bodo povzete najpomembnejše ugotovitve (ILO 2010c, 6).

Na 18. konferenci v Ženevi novembra in decembra 2008 so preučili in vzpostavili smernice za statistično merjenje otroškega dela. Sprejeta resolucija o statistiki otroškega dela je postavila štiri definicije, ki bodo vodile vse nadaljnje statistično delo. Omenjeni mednarodni standardi vključujejo določila za široko statistično definicijo otroškega dela, ki zajema otroke med 5 in 17 letom starosti, ki so v obravnavanem obdobju vključeni v katerokoli dejavnost splošne produkcije, kot je definirana s Sistemom nacionalnih računov (SNA). Otroški delavci se imenujejo *otroci v produktivnih dejavnostih*.

Po tej široki definiciji merjenje otroškega dela vključuje *zaposlene otroke* in *otroke v nevarnih neplačanih domačih opravilih*, tj. neplačanih domačih opravilih, ki se izvajajo (a) dolgo časa; (b) v nezdravem okolju, z nezanesljivo opremo ali težkimi tovari; (c) na nevarnih mestih itd.

Zaradi omejitev pri podatkih in zagotavljanja primerljivosti s prejšnjimi globalnimi ocenami ILO je glavni ocenjevalni postopek temeljil na konceptu *zaposlenih otrok*, pri čemer se je upošteval produkcijski okvir SNA.

Tako v novih ocenah razlikujemo med tremi glavnimi oblikami otroškega dela: *zaposleni otroci*, *otroci na otroškem delu* in *otroci na nevarnem delu*. Na podlagi omenjene resolucije so te kategorije statistično definirane takole:

Zaposleni otroci so otroci, ki so v referenčnem obdobju vsaj eno uro dnevno vključeni v katerokoli dejavnost znotraj SNA-jeve razmejitve produkcije. To se nanaša na ekonomske dejavnosti otrok, ki pokrivajo celotno tržno produkcijo in določene vrste netržne produkcije (načeloma produkcijo blaga in storitev za lastno uporabo).

Vključene so oblike dela v formalni in neformalni ekonomiji, znotraj in zunaj družinskega okvirja, delo za plačilo ali dobiček (v denarju ali naturalijah, s krajšim ali polnim delovnim časom) ali gospodinjsko delo izven otrokovega doma za delodajalca (s plačilom ali brez).

Otroci na otroškem delu so po SNA-jevi razmejitvi produkcije podskupina zaposlenih otrok. Obsega otroke, ki opravljajo najtežje oblike otroškega dela, in zaposlene otroke, mlajše od minimalne starosti, izvzeti pa so otroci, ki opravljajo dovoljeno lahko delo, če je primerno zanje. Gre torej za ožji koncept od zaposlenih otrok, saj ne zajema otrok, ki opravljajo dovoljeno lahko delo nekaj ur tedensko, ter otrok, starejših od minimalne starosti, katerih delo ni klasificirano kot nevarno delo oziroma ni uvrščeno med druge oblike najtežjega otroškega dela.

Nevarno otroško delo je vsaka dejavnost ali zaposlitev, ki zaradi svojega značaja ali vrste škodljivo vpliva na otrokovo varnost, zdravje in moralni razvoj. Na splošno spadajo k nevarnim delovnim pogojem nočno delo, dolgotrajno delo, izpostavljenost fizičnemu, psihološkemu ali spolnemu zlorabljanju; delo pod zemljo, pod vodo, na nevarni višini ali v zaprtih prostorih; delo z nevarnimi stroji, opremo in orodjem, delo, ki zahteva ročno prenašanje ali prevažanje težkih bremen, ter delo v nezdravem okolju, kjer so otroci, denimo, izpostavljeni nevarnim snovem, silam ali postopkom oziroma temperaturam, hrupu ali vibracijam, ki škodujejo njihovemu zdravju. Nevarno otroško delo se pogosto enači s kategorijo najtežjih oblik otroškega dela. Za to obstajata dva razloga. Prvič, od držav je še vedno težko dobiti zanesljive podatke o otrocih, ki ne opravljajo nevarnega dela, ampak druge oblike najtežjega otroškega dela kot so suženjsko in prisilno delo ali komercialno seksualno izkoriščanje. Drugič, otroci na nevarnem delu predstavljajo veliko večino otrok, ki opravljajo najtežje oblike otroškega dela (vsaj 90 %).

3.2 OBLIKE DELA OTROK

V naslednjem poglavju je namen opisati nevarna dela, ki jih opravljajo otroci in nekaj najhujših oblik otroškega dela. Obe obliki sta z zakonom prepovedani, pa vendar izjemno pogosti. Boj proti tem oblikam dela ima še posebno težo, saj jih je na eni strani zelo težko odkriti in odpraviti, na drugi strani pa zmanjševanje teh oblik dela nepredstavljivo izboljša življenjski nivo otrok.

3.2.1 Nevarno delo

Nevarno delo smo že definirali kot vsako dejavnost ali zaposlitev, ki zaradi svojega značaja ali vrste škodljivo vpliva na otrokovo varnost, zdravje in moralni razvoj (ILO 2010b, 6). V nadaljevanju je opisanih nekaj panog in oblik nevarnih del v katere so vključeni otroci.

Kmetijstvo

Velika večina otroških delavcev v svetu ne dela v tovarnah ali v tekstilni industriji in na ulicah v urbanem okolju, temveč na farmah in plantažah. Pogosto od sončnega vzhoda do zahoda sadijo in žanjejo pridelke, pršijo s škodljivimi pesticidi in skrbijo za živino. Ti otroci igrajo pomembno vlogo v poljedelstvu in živinoreji, pomagajo pri pridobivanju hrane in pijače, ki jo mi uživamo, prav tako pomagajo pri pridobivanju surovih materialov. Naštejemo lahko nekaj primerov: kakav, čokolada, kava, čaj, sladkor, sadje in zelenjava, tobak, bombaž.

Ne glede na velikost kmetije, se otroci, ki delajo v kmetijstvu pogosto srečujejo z nešteto tveganji glede njihovega zdravja in varnosti. Običajno opravljajo telesno zahtevne naloge pod krutimi okoljskimi pogoji, nemalokrat za daljši čas in z zelo malo počitka. Nekateri otroci, ki delajo v kmetijstvu so izpostavljeni, oziroma morajo uporabljati, pesticide in herbicide, brez ustrezne zaščitne opreme (ILO 2010a). Treba je poudariti, da ni vsako delo, ki ga opravljajo otroci v kmetijstvu, slabo, oziroma se smatra kot delo po konvenciji št. 138, ILO o minimalni starosti ali po konvenciji št. 182, ki govori o najhujših oblikah otroškega dela¹.

¹ Definicija otroškega dela povzeta po konvencijah 138 in 182, ki pravita, da je prepovedana;

a) vsakršna ekonomska aktivnost otroka do 11 let

b) vse ekonomske aktivnosti otrok starih od 12 do 14 let, razen dovoljenih »lahkih del«, opredeljenih v Konvenciji 138

c) vse ekonomske aktivnosti v nevarnem okolju otrok starih od 15 do 17 let in

d) najhujše oblike otroškega dela otrok mlajših od 18 let.

(Minimum age convention, ILO, 2010 dostopno prek: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C138>)

(Worst forms of child labor convention, ILO, 2010, dostopno prek: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C182>)

Naloge oziroma opravila primerna starosti otrok so manjši riziko in se ne vmešavajo v šolski čas in prosti čas otrok. Ta opravila so lahko normalen del odrasčanja v podeželskem okolju. Veliko opravil oziroma delovnih izkušenj je lahko pozitivnih, saj otrokom nudi praktične in socialne spretnosti za kasnejše življenjsko obdobje. Izboljšanje samozavednosti in delovnih sposobnosti so atributi, ki so opaženi pri mlajših ljudeh, ki se ukvarjajo z marsikaterimi deli kmetijstva.

Po drugi strani je kmetijski sektor eden izmed treh najbolj nevarnih sektorjev, v katerem je delo v katerikoli starosti nevarno. V primeru, če otroci delajo na kmetijah svojih staršev, ali so najeti za delo na plantažah, ali pa samo spremljajo svoje starše, ki delajo na kmetijah, so posledice in riziki s katerimi se soočajo, lahko hujši kot pri odraslih delavcih. Otroška telesa in um še rastejo in se razvijajo. Izpostavljenost nevarnostim na delovnem mestu je lahko uničujoča in dolgo trajajoča, ki se lahko kaže v doživljenjski invalidnosti. Zatorej mejo med sprejemljivim delom in nesprejemljivim ni tako težko prestopiti. Ta problem ni skupen samo državam v razvoju, ampak se pojavlja tudi v industrializiranih državah (OCFT 2008).

Kmetijstvo je prav tako sektor, kjer je veliko otrok brez osnovne izobrazbe, kar zavira njihove možnosti za izhod iz začaranega kroga revščine s tem, da bi našli boljše službe ali postali samozaposleni. Podeželje je pogosto karakterizirano s pomanjkanjem šol, problemi s pridobitvijo učiteljev na bolj oddaljenih območjih, slabšim obiskovanjem pouka in nižjimi standardi delovanja in doseganja uspehov. Otroci morajo ponekod tudi prehoditi dolge razdalje, da pridejo v šolo in nazaj domov. Tudi šolske počitnice so prirejene tako, da so otroci prosti okrog časa setve in trgatve.

Medtem, ko se kaže velik napredek v mnogih državah pri zmanjševanju nevarnega otroškega dela v drugih sektorjih, je v kmetijstvu drugačna zgodba. Razlogi za drugačne razmere v kmetijstvu so:

- Veliko število otrok je vključenih v različne tipe kmetij, od malih in srednje velikih družinskih kmetij, do velikih kmetij, plantaž in agro-industrijskih kompleksov. V zgodovini je otroško delo, bodisi v družinskih podjetjih ali kot individualno delo, igralo pomembno vlogo pri zaposlovanju na plantažah in kmetijah po svetu. Dekliška delovna sila je poseben del v kmetijskem otroškem delu. Dekleta morajo združiti delo na polju in opravila v hiši, kar pomeni še manjšo možnost šolanja.

- Otroci po svetu postanejo delavci v kmetijstvu že v zgodnjih letih. Večina statističnih raziskav pokriva samo otroke stare 10 let in več. Veliko otrok pa začne z delom v mlajših letih. Otroci iz podeželja, predvsem deklice, začnejo z delom tudi pri 5, 6 ali 7 letih starosti. V nekaterih državah otroci mlajši od desetih let tvorijo 20 odstotkov otroškega dela na podeželju.
- Delo, ki ga otroci opravljajo v kmetijstvu je mnogokrat nevidno in nepriznано, ker pomagajo njihovim staršem ali sorodnikom na družinskih kmetijah. Če delajo na velikih kmetijah pa se njihovo delo stopi z delom starejših.
- Kmetijstvo je tradicionalno manj nadzorovan sektor v veliko državah. To pomeni, da so zakoni o otroškem delu, če sploh obstajajo, pogosto manj strogi v kmetijskem sektorju, kot v drugih industrijah. Otrokom je načeloma dovoljeno upravljati s stroji in težko mehanizacijo ter voziti traktor v mlajših letih kot v drugih sektorjih.
- V podeželskih področjih je dohodek gospodinjstva nezadosten, da bi zadovoljil potrebe družine. Otroci delajo kot poceni delovna sila, ker so njihovi starši revni in ne zaslužijo dovolj, da bi preživeli družino ali poslali otroke v šolo. Otroško delo predstavlja vir poceni delovne sile.

Vsi zgoraj naštetih faktorji dajejo kmetijstvu poseben status in otroškemu delu v kmetijstvu težko obvladljiv položaj. Vendar bi zlasti zaradi velikega števila deklic, ki morajo delati v kmetijstvu, zaradi nevarne narave dela, pomanjkanja predpisov, nezmožnosti šolanja in revščine, morali postaviti kmetijstvo v primarni sektor za izkoreninjenje otroškega dela. Nemogoče bo doseči cilj ILO, to je odprava vseh najhujših oblik otroškega dela do leta 2016, če se ne bo začelo zmanjševati otroško delo v kmetijstvu.

Za trajnostni razvoj kmetijstva in podeželja se ne sme dovoljevati, da bo še naprej temeljil na izkoriščanju otrok in otroškega dela. Obstaja vse večje prepričanje, da je kmetijstvo prednostni sektor, v katerem se lahko razvijajo in izvajajo strategije, politike in programi za delo otrok in postavi razvoj kmetijstva, podeželja in zaposlovanja v trajnejši razvoj, vključno s spodbujanjem primerne zaposlovanja mladih v kmetijstvu.

ILO je v želji spodbuditve dela starejših v kmetijskem sektorju lansiral nov globalni mejnik »International Agricultural Partnership« z mednarodnimi kmetijskimi organizacijami, vključujoč tudi delodajalce in kmetijske sindikate (delavce). IPEC tudi stremi k zaposlovanju mladih, ne otrok, na podeželju (ILO 2010b).

Storitveni sektor

Vključevanje otrok v storitvenem sektorju je zelo razširjeno. Otroci, ki delajo v tem sektorju, so prisiljeni delati na ulicah, tržnicah, prodajajo in ponujajo blago, prenašajo blago, čistijo čevlje, pobirajo smeti in jih reciklirajo. Delajo tudi v barih, hotelih in restavracijah, manjših maloprodajnih podjetjih, delavnicah prav tako tudi na avtobusih in drugih oblikah transporta. Otroci, ki delajo na ulicah in v gostinstvu so izpostavljeni spolnim zlorabam in vpletenosti v nelegalne aktivnosti, kot so preprodaja drog in kriminalna dejanja (OCFT 2008).

Služenje v tujih gospodinjstvih

Delavec v gospodinjstvu mora znati kuhati, čistiti, ravnati z odpadki in opravljati vsa druga dela, ki so mu določena. Brez pogodb je plačilo odvisno od delodajalčeve dobre volje ali od trenutnega finančnega stanja. Brez prostih dni. Nasilje, posilstva in spolna nadlegovanja so lahko del službe. Vendar je za tisoče otrok, ki delajo v gospodinjstvih to opis ne samo njihovega dela, temveč opisuje njihova življenja.

Nedavna mednarodna raziskava CARE, ki je vključevala več kot 200 otrok v gospodinjstvih v Indoneziji je pokazala, da 90 odstotkov otrok nima nikakršne pogodbe z delodajalci in s tem je onemogočeno zagotoviti pošteno plačilo ali sploh kakršnokoli plačilo za njihovo delo. 65 odstotkov otrok še ni imelo prostega dneva v celotnem obdobju zaposlitve in kar 12 odstotkov je že doživelo nasilje na delovnem mestu. Otroški delavci v gospodinjstvih ostajajo ena izmed najbolj ranljivih populacij v trgovini z ljudmi. Medtem ko delo in življenje otrok, ki so odgovorili na vprašanja iz ankete ni rožnato, obstaja velika verjetnost, da najbolj zlorabljeni in izkoriščeni sploh niso imeli možnosti odgovarjati (Kloer 2010).

Delo otrok v gospodinjstvih je veliko težje kot delo odraslih, saj ljudje, ki zaposlijo otroke, bolj verjetno iščejo nekoga, ki ga bo enostavno izkoristiti. Če nekdo hoče zaposliti delavca v gospodinjstvu ali ni bolje da je to odrasel človek z močnejšim

telesom in več izkušnjami kot otrok? Če bi lahko oba dobili za enako ceno, bi seveda izbrali odraslega. Kaj pa, če je otrok cenejši ali celo zastonj in bi vedeli, da ne bi poskusil pobegniti, tudi če ne bi več plačevali ali če bi celo grozili s smrtjo?

Druga skupina otrok, ki so izpostavljeni zlorabam in spolnemu izkoriščanju, so dekleta, ki delajo v tako imenovanih storitvah na domu. To so po navadi gospodinjska dela. Pogosto nimajo stika s svojimi družinami in trpijo psihično in spolno zlorabo. V mnogih primerih deklice ne morejo zapustiti tiste hiše, v kateri opravljajo delo in so žrtve prisilnega dela (OCFT 2008).

Industrijski sektor

V industrijskem sektorju otroci običajno delajo v rudarstvu in kamnolomih, manjših proizvodnjah in v gradbeništvu. V tem sektorju otroci pogosto opravljajo zelo naporene naloge in delo z nevarno opremo, ki ni primerna za njihovo fizično sposobnost. Delo v rudnikih jih izpostavlja strupenim snovem kot je živo srebro, medtem ko delo v proizvodnji zahteva ponavljajoče se gibe, ki lahko ogrozijo razvoj otroka (OCFT 2008). Otroci, ki se soočajo z najhujšimi oblikami otroškega dela, nimajo ustreznega delovnega orodja, delovni čas je predolg, nimajo zagotovljene zdravstvene zaščite in varnosti pri delu, izpostavljeni so poškodbam, deformacijam okostja, kroničnim dihalnim boleznim in za vse to prejemajo nizko plačilo. Otroci se soočajo z enakimi delovnimi pogoji kot odrasli, vendar pa so sami bolj krhki in ranljivi (UNICEF 2008).

3.2.2 NAJHUJŠE OBLIKE OTROŠKEGA DELA

Trgovanje z otroki, tovarniško delo, trgovina z belim blagom, predstavljajo industrijo, v kateri veliko otrok izgine v podzemni svet. Ti otroci so prisiljeni v suženjstvo, dvesto let po tem, ko je bila sprejeta zakonodaja, ki je odločila, da je tako ravnanje nezakonito. To je suženjstvo v najhujši obliki in prizadene najbolj ranljive med nami, otroke.

Otroški delavci obstajajo v tako velikem številu zaradi enostavnega, vendar grozljivega razloga: so poceni blago. Plačani so najmanj, so praktično brez moči nad njihovim zatiralcem. Otroci stanejo manj kot krava ali bivol. Živina stane povprečno 20.000 rupij za eno kravo, medtem ko se otroka lahko kupi in z njim trguje kot z živino že za 500 do 2.000 rupij.

Tovarne na Kitajskem in Srednji Ameriki, ki izkoriščajo otroško delovno silo so večkrat v novicah, ampak Indija je največji primer države z najhujšim kršenjem človekovih pravic in ima največje število otroških delavcev. Spletna stran UNICEFa poroča o 12.600.000 otrocih, ki se ukvarjajo z nevarnimi poklici, vendar je ta številka veljala ob uradnem popisu prebivalstva v letu 2001. Več kot polovica vseh otrok rojenih v Indiji sploh ni registrirana, tako lahko domnevamo da je ta številka izjemno nizka. UNICEFova raziskava iz leta 2006 pa kaže, da okrog 171 milijonov otrok, od katerih je 73 milijonov mlajših od 10 let, dela v nevarnih razmerah, nimajo možnosti izobraževanja in se soočajo z resnimi tveganji poškodb, bolezni in smrti (Seale 2007).

Trgovanje z otroki

Trgovanje z belim blagom je rekrutiranje, prevoz in prenos otrok, ugrabitev, uporaba sile za izkoriščevalske namene.

Kriminalne združbe služijo bilijone dolarjev s trgovino moških, žensk in otrok. Združeni narodi ocenjujejo, da trgovina z otroci generira 7 do 10 bilijonov dolarjev letno za prodajalce. Trgovina z ljudmi je ocenjena na 30 bilijonov dolarjev letno. Trgovina z belim blagom je drugi najbolj donosen prekršek, poleg trgovanja z mamili. 30 odstotkov ljudi s katerimi trgujejo, so mlajši od 18 let. Čeprav ocenjujejo, da je 1,2 milijona otrok žrtev trgovine z ljudmi, je spolna zloraba otrok ocenjena na 10 milijonov letno. Otroci so lahko prodani za spolne zlorabe ali kot sužnji v trgovini s tekstilom ali pa so prisiljeni v oborožene spopade kot otroški vojaki. To je na žalost le kratek izkoriščevalski seznam.

Trgovanje z otroci se dramatično povečuje in sicer od 1,2 do 2 milijonov otrok na leto. Pogosto se revni otroci in njihovi starši ne zavedajo svojih pravic. Z lahkoto podležejo praznim obljubam trgovcem, ki ponujajo delo. Zaradi kompleksnih kriminalnih združb, neustrezne socialne službe in slabih zakonov, je trgovanje z ljudmi, posebno otroci, težko rešljiv problem. Največ otrok, ki jih izkoriščajo za trgovino prihaja iz Severno-Vzhodne Azije. Največje povpraševanje po teh otrocih je v ZDA in na Japonskem (Good deeds international 2010).

Prisilno delo in odplačevanje dolgov z delom

Obvezujoče delo poznamo tudi kot dolžniško delo. Otroško dolžniško delo se nanaša na situacije, kjer je otroško delo ponujeno v zamenjavo za plačilo dolga. Ponekod je obveza medgeneracijska; ko starši ne morejo več delati, se dolgovi prenesejo na njihove otroke. Dolžniško delo je razširjeno že od starih časov in je cvetelo v različnih obdobjih v veliko državah. Dolžniško delo je bilo prepovedano leta 1956 »U.N. Supplementary Convention on the Abolition of Slavery«, prav tako trgovina s sužnji in institucijam in praksam podobnim suženjstvom, vendar je večina držav prekršila prepovedi. Ocenjeno je, da še vedno milijoni ljudi po svetu opravlja dolžniško delo, vključujoč 15 milijonov otrok samo v Indiji (UNHCR 1996).

Izvor dolžniškega dela je skrit v tem, da družina vzame kredit od svojega delodajalca, pogosto zato, da odplačajo drug kredit ali za plačilo hrane, zdravstvenih storitev, poroke ali pogreba. Ker nimajo nobenih drugih sredstev, družina zastavi delo odraslih ali otrok njihovem delodajalcu v zameno za kredit. Ti člani družine so prisiljeni delati za delodajalca, dokler dolg ni poplačan. Pogosto, če dolg še ni poplačan, se le ta prenese na potomce. Delodajalci računajo zelo visoke obresti in plačujejo nizke plače. Računajo tudi odbitke za neustrezno delo in izkoriščajo nepismenost in pomanjkanje znanja matematike dolžnika. Tako se dolg v veliko primerov povečuje, namesto da bi se zniževal. Delovni pogoji so težki. Otroci, ki so dolžniški delavci delajo več let, tudi po veliko nadur. V poskusu odplačila dolga, v nekaterih primerih delajo v nevarnih poklicih (Genicot 2010).

Otroci v oboroženih spopadih

Večina otroških žrtev v vojnah je civilistov. Vendar je eden izmed najbolj obžalovanja vreden razvoj dogodkov v zadnjih letih vedno večja uporaba otrok kot vojakov. Že stoletja so bili otroci vpleteni v vojaške kampanje – kot otroci mornarjev na vojnih ladjah ali kot bobnarji na bojiščih v Evropi. Kar je zaskrbljujoče dandanes, je uporaba otrok kot vojaške sile. Nedavno se je v 25 državah na tisoče otrok mlajših od 16 let bojevalo v vojnah. Samo v letu 1988 je bila številka visoka 200.000.

Poleg sposobnosti uporabe smrtonosnega orožja imajo otroci tudi druge prednosti kot vojaki. Lažje jih je ustrahovati in naredijo tako kot jim je bilo rečeno. Manj verjetno je, da bodo ušli in ne zahtevajo plače, tako kot odrasli.

V dolgo trajajočih konflikth so otroci pomembno sredstvo. Mnogo trenutnih nesoglasij v svetu traja eno generacijo ali več. Otroci, ki so odrasli, obkoljeni z nasiljem, vidijo tak način življenja kot stalen. Sami, brez staršev, prestrašeni in zafrustrirani se pogosto odločijo za vojsko. Na Filipinih, kjer je vojna trajala desetletja, je veliko otrok postalo vojak takoj, ko so postali najstniki. Ko so šole zaprte in družine razdrobljene, je le nekaj vplivov, ki lahko tekmujejo z vojaškim življenjem.

Dejanske vojaške aktivnosti otrok pokrivajo celoten rang vojaških aktivnosti. Ob mirnejših časih so zadolženi za kuhanje in nošenje ode. Ker so otroci majhni in dokaj neopazni, imajo pomembno vlogo kot vohuni ali prenašalci sporočil. Otroci bi morali uživati največje varstvo, vendar so kot vojaki najbolj pogošljivi. Med iransko – iraško vojno so bili čez minska polja najprej poslani otroci (UNICEF 1996).

Otroci v prostituciji in pornografiji

Ocenjeno je, da je vsako leto 1 milijon otrok po svetu prisiljenih v prostitucijo. Celotna številka otrok, ki se prostituirajo lahko preseže tudi 10 milijonov.

Otroška prostitucija vključuje spolne usluga otroka v zameno za denar ali drugo kompenzacijo. Pogosto je vključena tretja oseba, ki ponuja otroke in njihove usluge, in zato dobi plačilo. Dečki in deklice so vključeni v prostitucijo, samo v Aziji jih je več kot milijon takih, ki morajo biti spolni sužnji. Ocenjeno je, da je 9 odstotkov mlajših od 10 let.

V zadnjih letih je izraz prostitucija postal politično obremenjen. Zamenjuje se z izrazom »sex work«, če prevedem »spolno delo«, ki je preferirana definicija, ki jo uporabljajo odrasli, ki so del spolne industrije. Za otroke in mlade izraz vsekakor ni primeren. Raziskave kažejo, da se mladi redko imenujejo prostituti. Novi izrazi se pojavljajo, kot na primer »spolnost za preživetje«, »priložnostna prostitucija«, »seks za uslugo«. Ti izrazi se uporabljajo, ko je mlada oseba spolno aktivna z nekom v zameno za osnovne potrebe kot so stanovanje, hrana, obleke, droge ali varnost.

Otroška prostitucija je resna grožnja otroškim osnovnim pravicam, ki so podčrtana v Konvenciji ZN: Pravice otrok. Pojavljajo se resni zdravstveni problemi, kot je okuženost z virusom HIV, psihične bolezni, nosečnost, podhranjenost, nasilje in zloraba drog. 50 do 90 odstotkov otrok, ki so bili rešeni iz bordelov iz SV Azije je okuženih z virusom HIV. Raziskave kažejo, da več kot 1,5 milijona otrok na leto, ki se ukvarjajo s prostitucijo, naredi samomor (Child wise 2010).

Posledice najhujših oblik otroškega dela:

Otroci so močno izpostavljeni številnim nevarnostim kot so:

- zemeljski plazovi v rovih,
- pomanjkanje čistega zraka,
- raznovrstne poškodbe in nesreče,
- bolezni dihal, kot so bronhitis ter pljučnica, ki jih povzroča izpostavljenost prahu,
- bolezni, ki so posledica utrujenosti, katero povzroča obremenitev in čezmerni del. čas,
- epidemije in druge bolezni, ki jih povzročata nezdravo življenje in podhranjenost, spolno prenosljive bolezni in HIV/AIDS,
- deformacije okostja zaradi telesne drže pri delu in nošenja težkih bremen, posledice pa so vidne tudi na razvoju organov, kosti in mišic,
- duševne in psihosocialne motnje zaradi pomanjkanja naklonjenosti bližnjih, zlorab, izkoriščanja ter uporabe narkotikov (UNICEF 2008).

4 VZROKI ZA OTROŠKO DELO

Otroško delo je na račun prihodnosti otroka v moderni dobi postal skupni imenovalec držav v razvoju in revnih držav. Je posledica različnih faktorjev, kateri posredno ali pa neposredno izvirajo iz okolja samega, v katerem živijo. Glavni vzroki otroškega dela so večinoma povezani z revščino:

- družine nimajo dovolj denarja za šolanje otrok (potrebščine, oblačila in hrana),
- pomanjkljiva je izobraževalna infrastruktura ter pogosto zgodnje opuščanje šolanja,
- starši niso dovolj zainteresirani za izobraževanje svojih otrok,
- starši niso seznanjeni s škodljivostjo dela otrok ali pa nimajo možnosti, da bi načrtovali prihodnost svojih otrok,
- tradicionalne vrednote,
- pomanjkljiva zakonodaja, njeno izvrševanje in delovni nadzor,
- propad družinske proizvodnje (UNICEF 2008).

Otroci se torej zaposlijo zato, da bi lahko zagotovili preživetje sebi, svoji družini pa temeljne človeške potrebe, kot sta dom in hrana. V nadaljevanju so naštet ključni vzroki za otroško delo.

4.1 REVŠČINA

Z demografsko eksplozijo v 20. stoletju je prišlo do globokih socialnih in ekonomskih sprememb. Posledično so se zaradi procesa globalizacije pojavile velike razlike v BDP-ju držav. Tako kažejo izsledki, da pod pragom revščine živi kar dve tretjini svetovnega prebivalstva (Počkaj 2003). Po ugotovitvah UNICEFa, otroci tvorijo 50 odstotkov revnih ljudi.

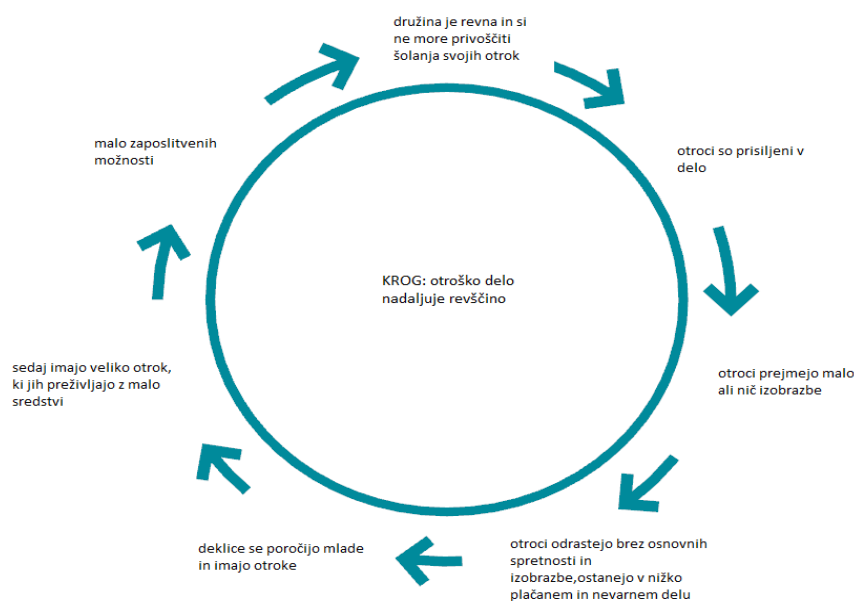
V skrajni revščini, z manj kot enim ameriškim dolarjem na dan, živi več kot 30 odstotkov otrok v državah v razvoju. Pod pragom revščine živi največ otrok v osrednji in podsaharski Afriki, jugovzhodni Aziji in Srednji Ameriki. Revščina ustvarja okolje, ki uničuje otrokov fizični, psihični in čustveni razvoj. Pogosto je v začaranem krogu povezana s podhranjenostjo, ki je eden najpogostejših vzrokov za umrljivost otrok, mlajših od pet let, v državah v razvoju. Vsake 3,6 sekunde namreč na svetu umre otrok zaradi posledic lakote (UNICEF 2009).

Zlasti v državah v razvoju (DVR) mora skoraj vsakdo, ki izvira iz revne družine, poiskati zaposlitev, da si zagotovi osnovno preživetje. Zaradi tega je veliko staršev prisiljenih poslati svoje otroke na trg dela, da lahko njihov prihodek omogoči družini vsaj dva obroka hrane dnevno in ne le enega kot običajno. V primerih nezaposlenosti ali bolezni staršev pa postane delo otrok celo glavni vir prihodka. Zato take družine pred dokončno odločitvijo dobro pretehtajo stroške šolanja otrok in stroške zmanjšanja prihodka, katerega otroci prispevajo s svojim delom (Lenardič 2006).

Izbira med kratkoročnim preživetjem in dolgoročnim razvojem je zelo omejena, saj revščina povzroča otroško delo, le-to pa v zameno poglablja revščino, neenakost in diskriminacijo. Vendar revščina ni samo vzrok, ampak tudi produkt otroškega dela prav zaradi njegovih dolgoročnih negativnih vplivov tako na otroke, družine in skupnosti, kajti mnogim otrokom, ki so redno zaposleni, sta onemogočena šolanje in napredovanje. Posledica tega je, da le-ti ne pridobijo zadostnih znanj oziroma zalog človeškega kapitala, ki bi jim kasneje ponudili pravične možnosti na trgu dela. Na nacionalni ravni to seveda pomeni, da država razpolaga z nekvalificirano delovno silo in je zato nekonkurenčna v današnjem globalnem gospodarstvu, ki vse bolj temelji na izobraženem kadru (Lenardič 2006).

Ta pojav lahko razložimo na sliki 4.1.

Slika 4.1: »Začaran krog« revščine in otroškega dela

Vir: Salvas in drugi (2008).

Slika 4.1 prikazuje kako gre otroško delo vzporedno z revščino. Brez odprave otroškega dela se nadaljuje krog revščine. Otroško delo je sprejeto kot slabo a je zaradi potrebe po obstoju nujno. Tu jasno vidimo, da ob nadaljevanju otroškega dela pobeg iz revščine ni možen.

4.2 OKRNJENO IZOBRAŽEVANJE OTROK

Napredek univerzalne osnovne izobrazbe omogoča pomemben indikator v boju proti otroškemu delu. V letu 2006 približno 75 milijonov otrok, od tega 55 odstotkov deklic, ni bilo vključenih v izobraževanje.

Od leta 1999 je število otrok, ki niso bili vključeni v osnovna izobraževanja, padlo za 33 milijonov. Delež deklic izven šol je padel z 58 na 54 odstotkov. Vendar pa v letu 2007 72 milijonov otrok še vedno ni bilo vključenih v osnovno izobraževanje. UNESCO opozarja, da bo v letu 2015 ob takem napredku, še vedno 56 milijonov otrok izključenih iz osnovnega izobraževanja. Po UNESCO, kar je še posebej zaskrbljujoče, da regije, kjer je vključenost v izobraževanje najmanjša – Sub – Saharska Afrika ter Južna in Zahodna Azija, najmanj vlagajo v izobraževalne sisteme. V Sub – Saharski Afriki približno polovica vseh držav z nizkimi nacionalnimi prihodki porabi manj kot 4 odstotke državnega proračuna za izobraževanje. Primer Južne Azije; Bangladeš namenja 2,6 odstotka ali Pakistan le 2,7 odstotkov. Indija pa s tretjino višjim BDP-jem povprečja Sub – Saharskih držav namenja izobraževanju le 3,3 odstotke BDP-ja. Še bolj skrb zbujajoče dejstvo pa je, da deleži, namenjeni izobraževanju ključnih držav (Bangladeš, Indija in Pakistan), v katerih je skupno 15 milijonov otrok izključenih iz izobraževalnih sistemov, še vedno stagnirajo ali celo upadajo.

Brez premišljenih socialnih politik, ki se ukvarjajo z družbeno in ekonomsko dimenzijo revščine, otroško delo ne more biti odpravljeno. Univerzalizacija osnovnega in srednješolskega izobraževanja je kritično pomemben faktor v širšem pristopu k odpravljanju otroškega dela. Dlje časa kot hodijo otroci v šolo, manj bodo vključeni v delo. Poleg primerne investiranja v izobraževanje so še drugi elementi politike izobraževanja, pomembni za zmanjševanje otroškega dela:

- zakoni, ki določajo obvezno osnovno izobraževanje,
- posebni ukrepi za zagotovitev enakega dostopa dečkom in deklicam,
- stopnjevanje kvalitete,
- fleksibilni šolski urniki,

- maksimalni dodatni izdatki.

Stroški izobraževanja so pomemben dejavnik, zakaj otroci ne hodijo v redno osnovno šolo. Ko otroci pustijo šolo, ponavadi to ni vedno zaradi potrebe po delu, ampak zaradi cene osnovnega šolanja. Tudi če je šola brezplačna, so tu dodatni stroški osnovnega šolanja. Ti lahko predstavljajo za enega otroka do 1/3 denarnih prihodkov tipične revne družine. Večina otrok dela zato, da si plača lastno šolanje ali šolanje mlajših bratov. Nacionalna politika, ki financira osnovno izobraževanje, je pomemben faktor, ki vpliva na otroško delo (ILO 2010b).

4.3 KULTURNI VZORCI IN PREPRIČANJA

Izvor zlorab otroškega dela ni vedno revščina, saj mnogim revnim družinam kljub vsemu uspe šolati otroke in jih obvarovati pred izkoriščanjem (Lenardič 2006).

Otroški delavci ponavadi prihajajo iz nižjih slojev, etničnih manjšin ali skupnosti priseljencev, ki nimajo nobenega vpliva in jih večinsko prebivalstvo ocenjuje kot manjvredne. V razvitih državah zahodne Evrope so otroci nelegalnih priseljencev, ki na ulicah prodajajo nakit, zavojčke cigaret, platenke z vodo, čistijo stekla avtomobilov na semaforiziranih križiščih in prosjačijo, večinskemu prebivalstvu se zdijo nadležni in tako drugačni, da jih mnogi prezirajo (Mattioli in Loiodice v Lenardič 2006). V nekaterih družbah, predvsem v državah v razvoju, vlada prepričanje, da je otroško delo naravno in zato nujno potrebno. Indijski veleposestniki, ki zaposlujejo otroke, menijo, da otroci iz nižjih kast morajo delati, sicer ne bi nihče več hotel obdelovati polj (Bellamy v Lenardič 2006). Tudi na Karibskem otočju in v zahodni Afriki je družbeno povsem sprejemljivo, da družina odda nekaj otrok premožnejšim kot delovno silo. (Bales v Lenardič 2006). Ponekod otroci delajo, ker je to družinska tradicija. Če starši strojijo kože, je verjetnost, da bodo to počeli njihovi otroci, zelo velika. Pri tem ni pomembno, kako nevarno je opravilo. Povsem običajno je, da otroci pomagajo staršem dokončati neko pogodbeno delo v dogovorjenem roku ali izpolniti normo (Lenardič 2006).

4.4 STRANSKI DEJAVNIKI OTROŠKEGA DELA

V navajanju vzrokov za otroško delo je nujno potrebno razumeti dejavnike, ki zadevajo obe strani, torej povpraševanje in ponudbo.

4.4.1 Stranski dejavniki ponudbe

Revščina ni edini dejavnik, ki prisili družino, da morajo tudi njeni najmlajši člani delati. Analize o razlogih za otroško delo kažejo, da so kombinacija družinskega prihodka, vloga šole, pismenost odraslih, dohodkovna neenakost, strukturne, etnične in demografske spremenljivke, tudi stranski dejavniki ponudbe otroškega dela. Nekatere ankete kažejo, da ima prihodek relativno majhen vpliv na ponudbo otroškega dela in da imajo različne skupine gospodinjstev različna prepričanja. Makroekonomska kriza in politična nestabilnost so bili dokazani, da igrajo vlogo v določitvi ponudbe otroškega dela in obiskovanja šol, kot so opazovali med azijsko finančno krizo leta 1998. Poročilo iz leta 2002 o krizi, govori, da so opazili upad vpisov otrok v šole in dvig otroškega dela (med 10–14 letniki) na Filipinih. Vpliv krize je bil prav tako opažen kot rezultat v povečanju delovnih zlorab deklet v Indoneziji in na Tajskem. Poleg tega je bilo ugotovljeno, da se je v Indoneziji prisotnost otrok v šolah nekoliko zmanjšala po začetku krize. Če si starši ne morejo privoščiti stroškov šolanja ali izgubo potencialnega prispevka k dohodku gospodinjstva je zelo verjetno, da se otroci nehajo šolati in začnejo delati. Tudi spol otroka vpliva na otroško delo. Ko se morajo revne družine odločiti, ali poslati v šolo fanta ali deklico, so študije pokazale, da starši pogosto izberejo dečka, saj želijo investirati v njegovo izobrazbo. Tako tudi ne izgubijo pomembnega gospodinjanskega prispevka, ki jih prinašajo deklice (Mosel 2009).

4.4.2 Stranski dejavniki povpraševanja

Specifične karakteristike otrok delavcev: Teorija »majhnih prstkov«

Teorija »majhnih prstkov« temelji na predpostavki, da je otroško delo pravično in dopustno, saj naj bi otroci razpolagali z nenadomestljivimi in izrednimi veščinami. Delodajalci so naklonjeni zaposlovanju otrok zaradi njihovih fizičnih in psihičnih posebnosti. So ubogljivi, spretni in obenem cenena delovna sila.

Kot primer teorije »majhnih prstkov« je pozornost javnosti pritegnila raziskava industrije preprog v Pakistanu v provinci, ki je pokazala, da je 90 % delavcev, ki tkejo

preproge, otrok. V predelih skoncentrirane industrije so imeli otroci prednost pri zaposlitvi zaradi »drobnih prstkov« in s tem posledično tudi višje plače (OECD 2003). Vendar so raziskave ILO v Indiji dokazale, da to ni povsem tako (Anker in Melkas v Lenardič 2006). Raziskava je pokazala, da sta delo v mnogih industrijah, ki temelji na nevarnem delu, opravljala skupno in na enak način tako odrasla kot otroška nekvalificirana delovna sila. Tudi pri tkanju preprog so podatki pri 2000 tkalcih potrdili, da so bili odrasli delavci prav tako sposobni izdelovati majhne in natančne vozle oziroma najdražje preproge (Lenardič 2006).

Dokaz, da so spretnosti otrok tudi nadomestljive, sproži ugibanja o tem, ali ni morda teorija »majhnih prstkov« prikrit izgovor za zaposlovanje otrok. Na drugi strani gre torej za razloge, ki predvsem izkoriščajo relativno neozaveščenost otrok o svojih pravicah, ubogljivost, lažjo manipulacijo, izpolnjevanje ukazov nadrejenih in rutinskega dela brez pritoževanja, zaupljivost, boljše zdravstveno stanje, ne izostajanje z dela, pridnost ter ekonomsko ugodnejšo delovno silo.

Delovno-intenzivna tehnologija

Za tehnološki napredek velja dejstvo, da ima vlogo na strani povpraševanja po otroškem delu. Dejansko tehnološki napredek zmanjša relativno povpraševanje po nekvalificirani delovni sili, vključujoč otroke. Obenem se povišanje povpraševanja po izobraženi delovni sili odraža v vrnitvi k šolanju in učnemu napredku (OECD 2003).

Globalizacija

Od konca druge svetovne vojne do danes, se je svetovno prebivalstvo potrojilo, z dveh je naraslo na šest milijard. Posebej hitro je naraščalo v jugovzhodni Aziji, na indijski podcelini, v Afriki in v arabskih državah. Ponekod je kar dobra polovica prebivalstva mlajša od 15 let. Vzporedno z demografsko eksplozijo je prišlo še do globokih socialnih in ekonomskih sprememb. S procesi globalizacije so se predvsem družbe v državah v razvoju izrazito razslojile. Elite so obogatele, večinsko prebivalstvo pa je vse bolj tonilo v revščino. Ponudba podcenjene otroške delovne sile, se je zato povečala (Lenardič 2006).

Globalizacija pa obenem spodbuja podjetja iz držav v razvoju k zmanjševanju proizvodnih stroškov v izvoznih industrijah, zato bodo težili k zaposlovanju otrok, da

dobijo oziroma obdržijo konkurenčno prednost na svetovnem trgu. Države v razvoju imajo tako poceni delovno silo (otroška delovna sila konkurira odrasli delovni sili, saj je cenejša), poleg tega pa ta delovna sila ne prinaša delodajalcu nobenih drugih obveznosti, saj kot pravno neobstoječa kategorija nima nikakršnih pravic (Sabadin 2003).

5 STATISTIKE O OTROŠKEM DELU

GLAVNE UGOTOVITVE

Po oceni ILO kažejo trendi otroškega dela za obdobje od 2004 do 2008 naslednje:

- Globalno obseg otroškega dela še naprej upada, čeprav počasneje kot je. Na svetu je še vedno 215 milijonov otrok prisiljenih k njemu.
- Število otrok pri nevarnem delu, kar se pogosto uporablja kot izhodišče za merjenje obsega najtežjih oblik otroškega dela, upada, zlasti med mlajšimi od 15 let. Toda skupna stopnja upadanja je manjša. V nevarno delo je še vedno vpetih 115 milijonov otrok.
- Obseg otroškega dela upada v Azijsko-pacifiški regiji ter v Latinski Ameriki in na Karibih, povečuje pa se v podsaharski Afriki.
- Med deklicami je prišlo do precejšnjega upada, medtem ko je med dečki in starejšimi otroki (starimi 15 do 17 let) zaznati trend nekolikšnega povečanja.
- Večina otrok je še naprej zaposlenih v kmetijstvu. Samo eden od petih otroških delavcev dobi plačilo. Velika večina jih je neplačanih družinskih delavcev.

PREGLED TRENDOV

Ocene in trendi otroškega dela, ki jih je ugotovila Mednarodna organizacija dela (ILO) so razvrščeni po starosti, spolu, regiji, zaposlitvenem statusu in sektorju dela. Rezultati so zbrani v naslednjih tabelah in preglednicah.

Tabela 5.1 zajema skupno število otrok v starostni skupini 5 do 17 let ter primerja tri glavne kategorije otroških delavcev. Ta primerjava nam razkriva delež otrok v posameznih kategorijah. Povzemimo:

- *vsi otroci* (starostna skupina 5 – 17 let) = 1.586 milijonov

To je 20 milijonov več kot leta 2004, kar pomeni 1,3 % povečanje.

- *zaposleni otroci* = 306 milijonov

To so otroci, stari 5–17 let, ki opravljajo nekakšno delo. Nekaj tega dela je dovoljenega po konvencijah ILO in nacionalni zakonodaji. Čeprav so registrirani tudi primeri otroških delavcev, mlajših od 5 let, je skoraj vse otroško delo v starostni skupini 5–17 let. Število 306 milijonov je za 17 milijonov manjše od števila v letu 2004, ko je bilo 323 milijonov zaposlenih otrok; njihov delež je torej manjši za 5,3 %.

- *otroško delo* = 215 milijonov

Ti otroci, ki predstavljajo okrog 70 % vseh “zaposlenih otrok”, so opredeljeni kot otroški delavci zato, ker so mlajši od minimalne starosti za delo oziroma starejši od te starosti, vendar opravljajo dela, ki ogrožajo njihovo zdravje, varnost ali moralo, ali pa so podvrženi prisilnemu delu. Število otrok v kategoriji otroškega dela še naprej upada. Med letoma 2004 in 2008 je upadlo za 3 %. Incidenčna stopnja otroškega dela se je s 14,2 % znižala na 13,6 %.

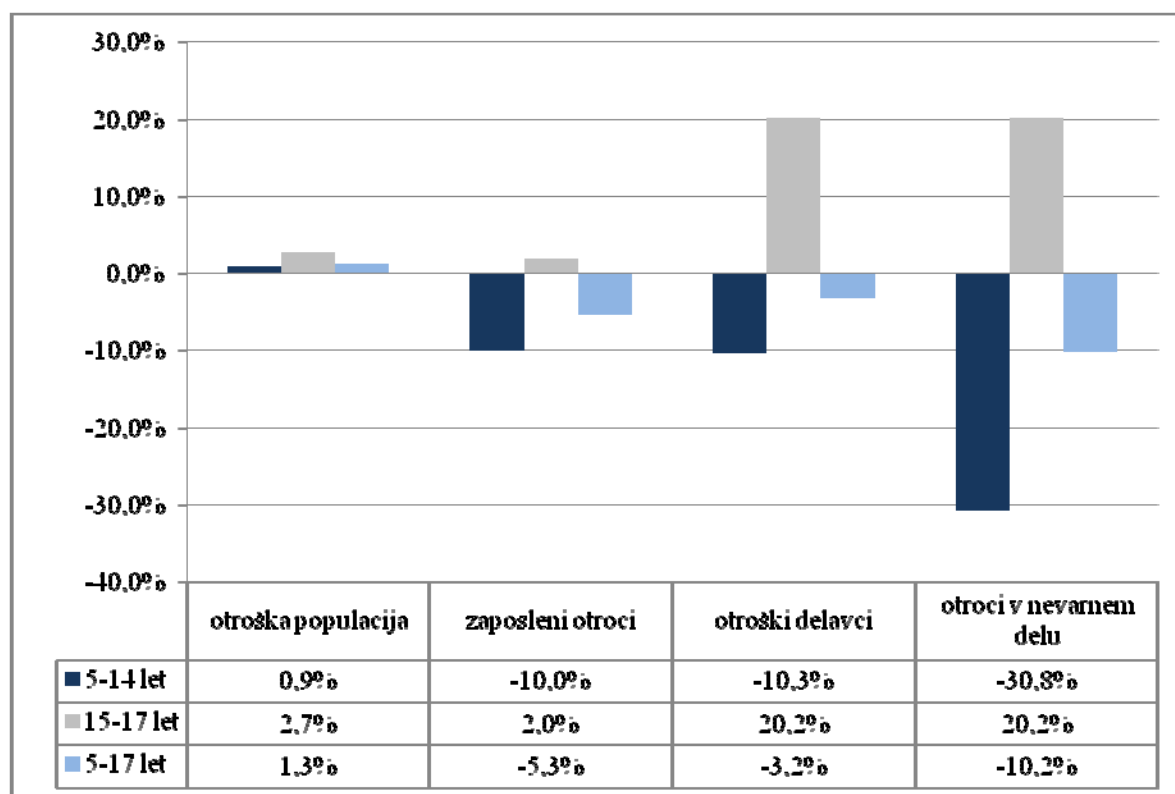
- *otroci v nevarnem delu* = 115 milijonov

Nekaj več kot polovica vseh otroških delavcev opravlja nevarno delo. Število otrok v tej kategoriji se je zmanjšalo za 10 %.

V podskupini mlajših otrok (5–14 let) se kaže nekoliko drugačen in bolj optimističen vzorec od tistega, ki velja za celo skupino (tabela 5.1). Po ocenah je v starostni skupini 5–14 let zaposlenih 176 milijonov otrok: 153 milijonov jih je bilo vključenih v otroško delo, med njimi jih je 53 milijonov (tj. okrog tretjina) opravljal nevarno delo. Slika 5.1 prikazuje grafični pregled trendov otroškega dela, ki je osredotočen na razlike med podskupino 5–14 let in podskupino 15–17 let. Izstopata dva trenda. Prvič, med otroci v starosti 5–14 let je vpetost v delo v zadnjih 4 letih upadla tako v absolutnem kot relativnem smislu (tabela 5.1 in slika 5.1). Število otrok, vpetih v otroško delo, je v tej starostni podskupini upadlo za 10 %, število otrok, ki opravljajo nevarno delo, pa se je zmanjšalo za 31 %. Ta trend upadanja je v skladu s prejšnjimi ocenami in potrjuje, da otroško delo hitreje upada v svojih najtežjih oblikah in med najbolj ranljivimi otroki. Drugič, spodbudni trendi v mlajši starostni podskupini so se očitno obrnili v primeru starejših otrok, starih 15–17 let. Rezultati kažejo, da se je število otrok, ki opravljajo

otroško delo, v tej starostni podskupini povečalo z 52 na 62 milijonov (tabela 5.1), kar pomeni 20 % porast med letoma 2004 in 2008 (slika 5.1).

Slika 5.1: Spremembe v otroški populaciji in delovnimi otroki, 2004–2008

Vir: ILO (2010c, 7).

Tabela 5.1: Globalne ocene o številu otrok v zaposlitvi, v otroškem delu in nevarnem delu, 2000,2004 in 2008

Starostna skupina (let)		otroška populacija			zaposleni otroci			otroški delavci			otroci v nevarnem delu		
		2000	2004	2008	2000	2004	2008	2000	2004	2008	2000	2004	2008
5-17	skupaj ('000)	1531400	1566300	1586288	351900	322729	305669	245500	222294	215269	170500	128381	115314
	delež (% st.skup.)	100.0	100.0	100.0	23.0	20.6	19.3	16.0	14.2	13.6	11.1	8.2	7.3
	% sprem. (2000-2004)	-	2.3	-	-	-8.3	-	-	-9.5	-	-	-24.7	-
	% sprem. (2004-2008)	-	-	1.3	-	-	-5.3	-	-	-3.2	-	-	-10.2
5-14	skupaj ('000)	1199400	1206500	1215854	211000	196047	176452	186300	170383	152850	111300	76470	52895
	delež (% st.skup.)	100.0	100.0	100.0	17.6	16.2	14.5	15.5	14.1	12.6	9.3	6.3	4.3
	% sprem. (2000-2004)	-	0.6	-	-	-7.1	-	-	-8.5	-	-	-31.3	-
	% sprem. (2004-2008)	-	-	0.9	-	-	-10.0	-	-	-10.3	-	-	-30.8
15-17	skupaj ('000)	332000	359800	369433	140900	126682	129217	59200	51911	62419	59200	51911	62419
	delež (% st.skup.)	100.0	100.0	100.0	42.4	35.2	35.0	17.8	14.4	16.9	17.8	14.4	16.9
	% sprem. (2000-2004)	-	8.4	-	-	-10.1	-	-	-12.3	-	-	-12.3	-
	% sprem. (2004-2008)	-	-	2.7	-	-	2.0	-	-	20.2	-	-	20.2

Vir: ILO (2010c, 8).

OTROŠKO DELO PO STAROSTNIH SKUPINAH

Podatki kažejo, da se relativno število otrok v otroškem delu ali nevarnem delu povečuje s starostjo (tabela 5.2). Vzorci v obeh kategorijah so precej podobni, s to razliko, da je pri otroškem delu zelo majhna razlika med starejšima starostnima podskupinama (12–14 let in 15–17 let): v otroško delo je vključenih 17 % otrok, starih 12 let in več, medtem ko med otroki, mlajšimi od 12 let, ta delež znaša 11 %.

Tabela 5.2: Globalne ocene otrok v zaposlitvi, v otroškem delu in nevarnem delu, 2008

	vsi otroci	otroci v zaposlitvi		otroški delavci		otroci v nev. delu	
	('000)	('000)	%	('000)	%	('000)	%
svet	1586288	305669	19.3	215269	13.6	115314	7.3
dečki	819891	175177	21.4	127761	15.6	74019	9.0
deklice	766397	129892	16.9	87508	11.4	41296	5.4
5-11 let	852488	91024	10.7	91024	10.7	25949	3.0
12-14 let	364366	85428	23.4	61826	17.0	26946	7.4
(5-14 let)	1216854	176452	14.5	152850	12.6	52895	4.3
15-17 let	369433	129217	35.0	62419	16.9	62419	16.9

Vir: ILO (2010c, 9).

OTROŠKO DELO PO SPOLU

Največ je k upadu otroškega dela prispevalo zmanjšanje števila deklic, vključenih vanj (tabela 5.3). V letu 2008 je bilo otroških delavk za 15 % (15 milijonov) manj. Število vseh deklic, ki opravljajo nevarna dela, se je zmanjšalo za 24 %. Pri dečkih pa sta se povečala tako incidenčna stopnja kot absolutno število delavcev. Leta 2008 je bilo med dečki 7% (8 milijonov) več otroških delavcev kot leta 2004. Toda število dečkov, ki opravljajo nevarna dela, je ostalo relativno stabilno (skupno 74 milijonov).

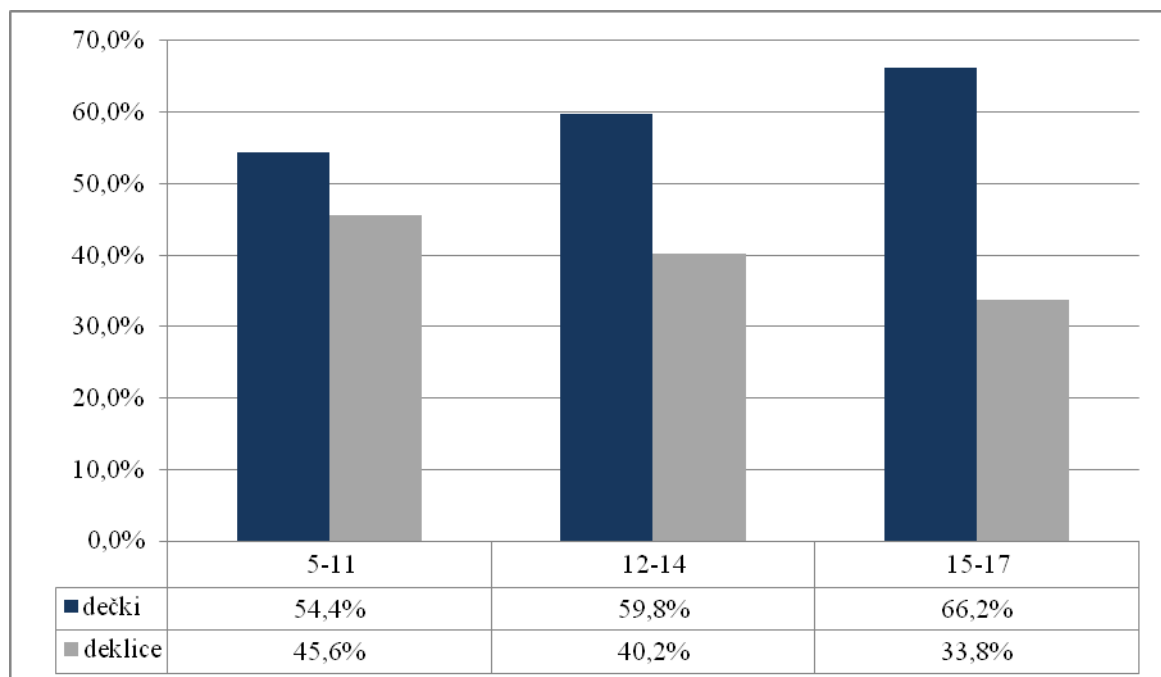
Tabela 5.3: Globalni trendi otrok v zaposlitvi, v otroškem delu in nevarnem delu po spolu, 2004-08 (5-17 let)

		otroška populacija		otroci v zaposlitvi		otroški delavci		otroci v nev. delu	
		2004	2008	2004	2008	2004	2008	2004	2008
svet	število ('000)	1566300	1586288	322729	305669	222294	215269	128381	115314
	delež (% st. skupine)	100,0	100,0	20,6	19,3	14,2	13,6	8,2	7,3
	% spremembe (2004-2008)	-	1,3	-	-5,3	-	-3,2	-	-10,2
dečki	število ('000)	804000	819891	171150	175777	119575	127761	74414	74019
	delež (% st. skupine)	100,0	100,0	21,3	21,4	14,9	15,6	9,3	9,0
	% spremembe (2004-2008)	-	2,0	-	2,7	-	6,8	-	-0,5
deklice	število ('000)	762300	766397	151579	129892	102720	87508	53966	41296
	delež (% st. skupine)	100,0	100,0	19,9	16,9	13,5	11,4	7,1	5,4
	% spremembe (2004-2008)	-	0,5	-	-14,3	-	-14,8	-	-23,5

Vir: ILO (2010c, 9).

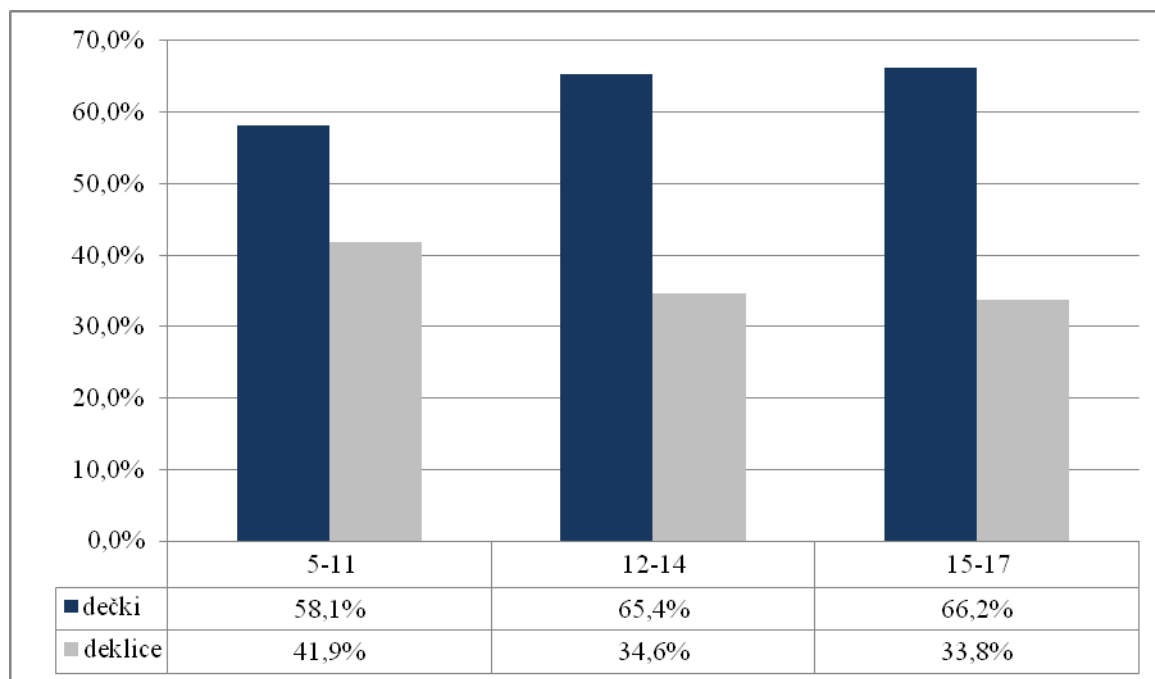
Skupno je v otroško delo vključenih 40 milijonov več dečkov kot deklic (128 milijonov dečkov in 88 milijonov deklic). Razlika postaja očitnejša s povečevanjem starosti otrok in nevarnosti dela (sliki 5.2 in 5.3). Med otroki v starostni skupini 15–17 let, ki opravljajo nevarno delo, je npr. dvakrat več dečkov kot deklic.

Slika 5.2: Otroško delo, porazdeljenost po spolu in starostni skupini, 2008

Vir: ILO (2010c,10).

Slika 5.3: Otroci v nevarnih delih, porazdeljenost po spolu in starostni skupini, 2008

Vir: ILO (2010c, 10).

REGIONALNE OCENE

Dostopni podatki prvič doslej omogočajo primerjavo otroškega dela med regijami, saj je bilo doslej to možno samo za kategorijo zaposlenih otrok, starih 5 do 14 let.

Tabela 5.4 prikazuje, da je največje število otroških delavcev v Azijsko-pacifiški regiji (113,6 milijona), sledi podsaharska Afrika (65,1 milijona) ter Latinska Amerika in Karibi (14,1 milijona). Gledano relativno, je najbolj alarmantna slika v podsaharski Afriki. V tej regiji je zaposlen eden od štirih otrok, v Azijsko-pacifiški regiji eden od osmih otrok (13,3 %) ter v Latinski Ameriki in na Karibih eden od desetih otrok.

Tabela 5.4: Regionalne ocene o otroškem delu, 2008 (5-17 let)

	vsi otroci (^{'000})	otroci v zaposlitvi (^{'000})	%	otroški delavci (^{'000})	%	otroci v nev. delu (^{'000})	%
svet	1586288	305669	19.3	215269	13.6	115314	7.3
Azija in Pacifik	853895	174460	20.4	113607	13.3	48164	5.6
Lat.Am in Karibi	141043	18851	13.4	14125	10.0	9436	6.7
Sub-sah. Afrika	257108	84229	32.8	65064	25.3	38736	15.1
ruge regije	334242	28129	8.4	22473	6.7	18978	5.7

Vir: ILO (2010c, 10).

Nekoliko drugačen je vzorec incidenčnih stopenj nevarnega dela, ki vključuje najtežje oblike otroškega dela. Medtem ko v podsaharski Afriki eno od oblik nevarnega dela opravlja 15 % otrok, mu je v Azijsko-pacifiški regiji ter v Latinski Ameriki in na Karibih izpostavljenih samo 5,6 oziroma 6,7 % otrok. V latinskoameriško-karibski regiji opravlja nevarno delo manj kot 10 milijonov otrok.

REGIONALNI TRENDI

Primerjava regionalnih trendov je omejena samo na zaposlene otroke v starostni skupini 5 do 14 let, saj z izjemo podatkov za leto 2008 regionalne ocene niso zajele otroškega in nevarnega dela v starostni skupini 15 do 17 let.

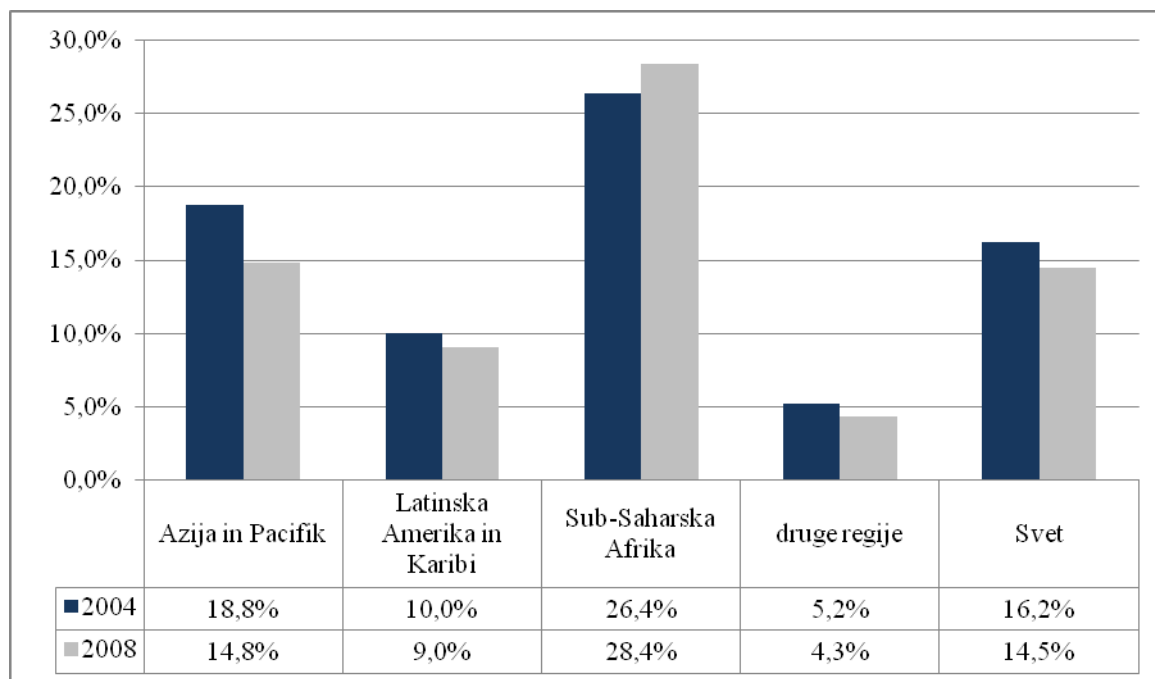
Podatki, podani v tabeli 5.5 in prikazani na sliki 5.4, kažejo, da se je med letoma 2004 in 2008 število zaposlenih otrok tako absolutno kot relativno zmanjšalo v vseh regijah, z izjemo podsaharske Afrike, kjer je število zaposlenih otrok naraslo z 49,3 milijona leta 2004 na 58,2 milijona leta 2008 (delež zaposlenih otrok se je povečal s 26,4 na 28,4 %).

Tabela 5.5: Globalni trendi v ekonomski aktivnosti otrok po regijah, 2004 in 2008 (5–14 let)

regija	otroška populacija (‘000)		otroci v zaposlitvi (‘000)		stopnja aktivnosti (%)	
	2004	2008	2004	2008	2004	2008
Azija in Pacifik	650000	651815	122300	96397	18,8	14,8
Latinska Amerika in Karibi	111000	110566	11047	10002	10,0	9,0
Sub-Saharska Afrika	186800	205319	49300	58212	26,4	28,4
druge regije	258800	249154	13400	10700	5,2	4,3
svet	1206500	1216854	196047	176452	16,2	14,5

Vir: ILO (2010c, 11).

Slika 5.4: Deleži otroške zaposlitve po regijah, 2004 in 2008 (5–14 let)

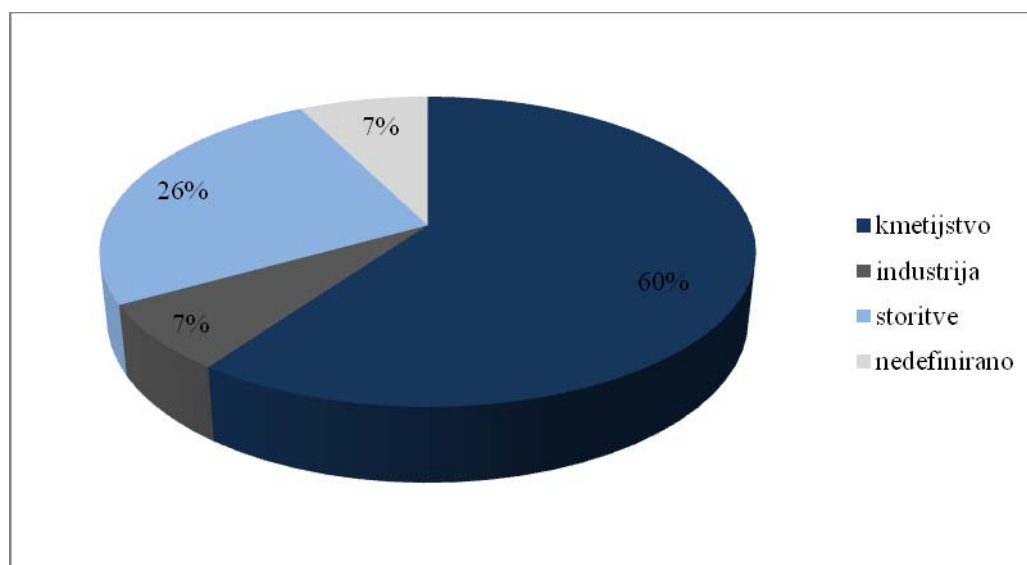

Vir: ILO (2010c, 11).

OTROŠKO DELO PO EKONOMSKIH SEKTORJIH

Podatki o otroškem delu so dostopni za tri široka področja ekonomske aktivnosti: kmetijstvo, industrijo in storitve. Večina otroških delavcev, starih od 5 do 17 let, dela v kmetijstvu (60 %), v storitvah jih je zaposlenih 26 %, v industriji pa 7 % (slika 5.5).

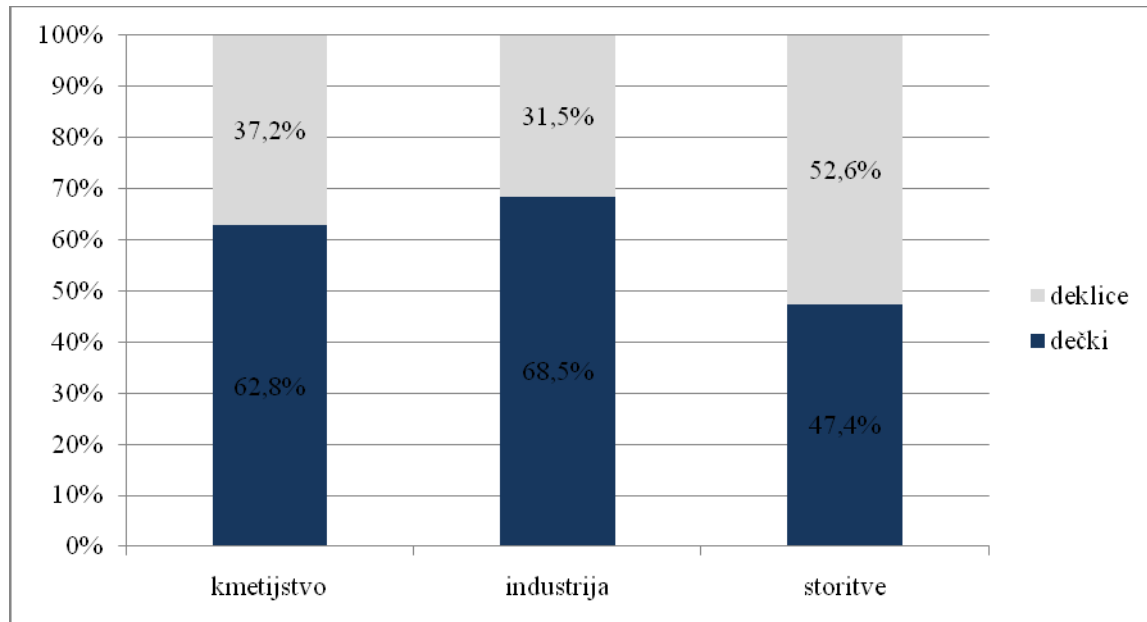
Slika 5.5: Otroško delo, porazdeljenost po ekonomski aktivnosti (5-17 let)

Vir: ILO (2010c, 11).

Medtem ko je v kmetijstvu in industriji večji delež dečkov, je med otroškimi delavci v storitvah zaposlenih več deklic (slika 5.5).

Slika 5.6: Otroško delo, porazdeljenost po ekonomski panogi in spolu (5-17 let)

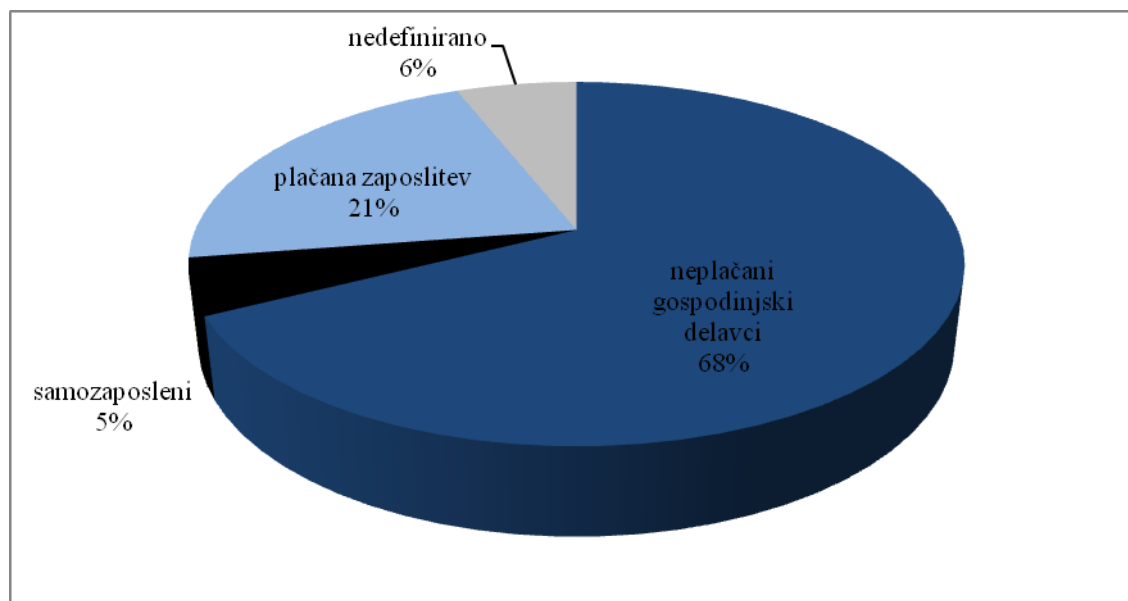
Vir: ILO (2010c, 12).

OTROŠKO DELO PO STATUSU

Dostopni so tudi podatki glede vrst zaposlitve (plačana zaposlitev, samozaposlitev, neplačano družinsko delo).

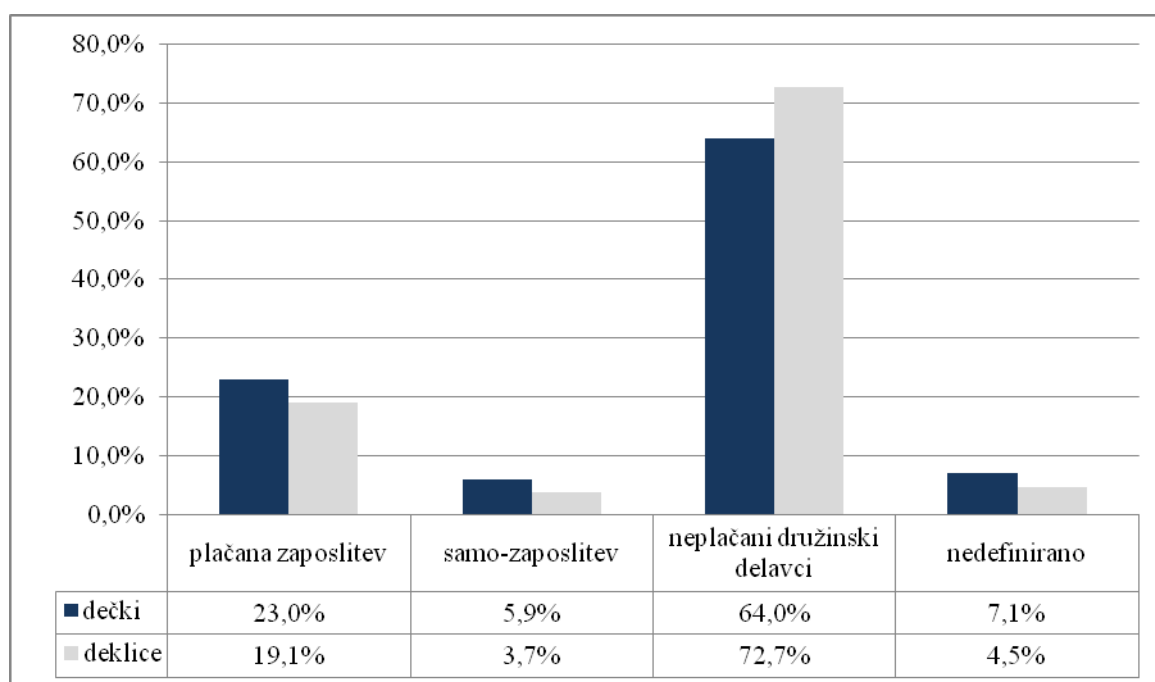
Dve tretjini otroških delavcev v starostni skupini od 5 do 17 let opravlja neplačano družinsko delo (64 % dečkov in 73 % deklic). Plačano zaposlitev ima 21 % otroških delavcev, 5 % pa jih je samozaposlenih (sliki 5.6 in 5.7).

Slika 5.7 Otroško delo, porazdeljenost po statusu (5-17 let)

Vir: ILO (2010c, 12).

Slika 5.8 Otroško delo, status po spolu (5-17 let)

Vir: ILO (2010c, 12).

6 UKREPI ZA ODPRAVO OTROŠKEGA DELA

Obstajajo znanje, sredstva in mednarodni instrumenti za boj proti delu otrok, ki pa nam jih doslej ni uspelo najbolje uporabiti. Zakaj je tako? Kako lahko zagotovimo, da bodo v prihodnje znanje in viri bolje izkoriščeni? Tega se je najbolje lotiti v okviru razvojnih ciljev tisočletja, globalnega akcijskega načrta ILO za odpravo dela otrok, njenih konvencij št. 138 in 182 ter mednarodnih standardov dela. Za doseg ciljev teh instrumentov so potrebne trajnostne politike, ki sežejo v globino in širino (Aylward in Sithole 2008).

Odprava otroškega dela je bila šele pred kratkim prepoznana kot vprašanje človekovih pravic pri delu v kombinaciji s svobodo združevanja, pravico do določanja pogojev zaposlitve, odpravo prisilnega dela ter nediskriminacijo pri poklicu in zaposlitvi. Otroško delo je bilo kot prioriteta zadeva priznано že v temeljnem aktu ILO iz leta 1919, vendar je bilo obravnavano bolj kot tehnična zadeva določanja minimalne zaposlitvene starosti. Od prve mednarodne konference dela se je nato zvrstil niz sektorskih konvencij, kar je doseglo vrh leta 1973, ko je bila sprejeta Konvencija o minimalni zaposlitveni starosti (št. 138). Čeprav je ta konvencija zaradi različnih stopenj razvoja dopuščala fleksibilnost, je bila dojeta kot kompleksna in težavna za ratifikacijo. Ko je na svetovnem vrhu za socialni razvoj leta 1995 otroško delo prvič prišlo na seznam ključnih standardov dela, je bila ta konvencija edina relevantna referenčna točka. Čeprav nato pri poročanju ni dobila vloge prioritete konvencije in jo je dotlej ratificiralo le okrog 50 držav, je bila vključena v kampanj ILO za ratifikacijo temeljnih konvencij.

Razprava o ključnih standardih dela v zgodnjih 90-ih letih prejšnjega stoletja je pokazala na potrebo po posebnem standardu za t. i. izkoriščevalne ali nesprejemljive oblike otroškega dela. To je privedlo do vprašanja, ali je novi standard potreben za revizijo ali dopolnitev Konvencije št. 138. Čeprav do leta 1994 konferenca še vedno ni dosegla dogovora glede stališča do otroškega dela (glejte poročilo konferenčnega odbora za resolucije iz leta 1994), je bila leta 1996 sprejeta resolucija, ki je med drugim pozvala vlade k: »razvoju formalnih politik in postavitvi prioritet, da nemudoma stečejo postopki za odpravo najbolj nesprejemljivih vidikov otroškega dela, namreč zaposlovanja otrok v suženjskih in njim podobnih razmerah, nevarnega in tveganega

otroškega dela, izkoriščanja zelo malo starih otrok in komercialnega spolnega izkoriščanja otrok».

To se je izkazalo za koristno leta 1999, ko je konsenz glede novega standarda pripeljal do sprejetja Konvencije o najtežjih oblikah otroškega dela (št. 182). Ta konvencija je bila pretehtano sestavljena, tako da je bil njen cilj, torej takojšnje ukrepanje, realističen in dosegljiv preko tristranskega sodelovanja, neodvisno od stopenj ekonomskega razvoja in moči. Preambula h Konvenciji št. 182 je upoštevala cilje Konvencije o minimalni zaposlitveni starosti (št. 138). V praksi sta obe konvenciji pripravili okvir za ILO-ve intervencije in spodbujanje, zlasti preko IPEC-a.

Število ratifikacij Konvencije št. 138 je naraslo kmalu po začetku kampanje kopenhagenskega vrha, kar kaže, da lahko boljši fokus in razlaga predstavita instrument v sprejemljivi luči kljub njegovemu slovesu, da je kompleksen. Do leta 1996 je konvencijo podpisalo skupno 50 držav; leta 1999 je število ratifikacij doseglo 115. Trenutno je konvencija ratificirana v 154 državah, kar pomeni nekaj več ratifikacij, kot jih ima Konvencija št. 87 o svobodi združevanja (doslej jo je ratificiralo 150 držav).

Ratifikacija Konvencije št. 182 je bila najhitrejša v zgodovini ILO. Za 100 ratifikacij sta bili potrebni samo dve leti, po petih letih pa je bila ratificirana v 150 državah. Po najnovejših podatkih je ratificirana v 171 od 183 držav članic ILO, kar je 15 ratifikacij več kot v času objave prejšnjega Globalnega poročila o otroškem delu.

Nekatere pobude, ki so lahko učinkovite v boju z otroškim delom:

Izboljševanje zakonov in zakonodaje glede otroškega dela

Mnogo držav ima nacionalne zakone o otroškem delu, ki postavljajo minimalno starost za delo in regulirajo delovne pogoje. Ti zakoni so učinkoviti v boju proti zlorabam otroškega dela v ekonomskem sektorju, ki zakonsko zaposluje ljudi in plačuje davke, na urbanih področjih. Pravna zaščita za otroške delavce pa žal ne sega preko ekonomskega sektorja, to je v kmetijstvo in domače službe.

Poleg tega delovne zakonodaje v številnih državah ne pokrivajo tovarn, ki zaposlujejo manj kot deset ljudi. Industrija preprog v Pakistanu, na primer, je v veliki meri organizirana kot domača obrt. Namerno so organizirane na ta način, da bi se izognili

delovnim zakonodajam. Zato je pomembno za razširitev varstva, da zakoni pokrivajo glavna mesta, kjer otroci delajo.

Izvrševanje zakonodaje in zakonov o otroškem delu

Neuveljavljene zakonodaje je ključna ovira za boj proti delu otrok. Zakoni ne morejo biti učinkoviti, če se ne izvajajo.

Povečevanje kvalitete, pomembnosti in dostopa do izobraževanja

Izobrazba je ključ za končanje izkoriščanja otrok. Če izobraževalni sistem stremi k privabljanju in ohranjanju otrok v šolah, se mora tudi kvaliteta in pomembnost izobraževanja izboljšati. Manj verjetno je, da so otroci, ki obiskujejo šolo, vključeni v nevarno in izkoriščevalsko delo. Večja verjetnost je, da se prebijejo iz kroga revščine, če se šolajo. Po podatkih UNICEFA se za vsako leto kvalitetnega šolanja, ki ga otrok prejme, njegov odrasli potencialni zaslužek poveča za svetovno povprečje desetih odstotkov.

Največja ovira za doseganje univerzalnega osnovnega izobraževanja je nezmožnost oziroma nepripravljenost vlad, da bi zagotovile kakovostne izobraževalne ustanove za revne otroke na podežlju in mestnih barakarskih naseljih.

Raziskave kažejo, da bi revne družine bile pripravljene žrtvovati marsikaj, da bi poslale svoje otroke v šolo, če je to le ekonomsko in fizično mogoče. Če so otroci v šoli, lahko njihovo delovno mesto prevzamejo njihovi odrasli sorodniki.

Toda ne smemo se osredotočiti samo na izobraževanje otrok. Poudarek bi moral biti tudi na izobraževalnih programih za odrasle, posebno za ženske. Dokazano je, da obstaja obratno sorazmerje med stopnjami pismenosti odraslih in pogostosti otroškega dela na dolgi rok. Izobraženi odrasli imajo manj otrok in ti so bolj izobraženi.

Poklicno usposabljanje

Poklicno usposabljanje in izobraževanje igra pomembno vlogo pri starejših otroških delavcih. Združuje delo in jim daje spretnosti za boljšo presojo.

Enakost za ženske in deklice

Socialna varnost otrok je močno povezana s socialnim in ekonomskim položajem žensk. Težnja k enakosti žensk mora biti del težnje za ukinitvev otroškega dela, ker če se ženski dohodek poveča, se poveča tudi družbena situacija njenih otrok. Ženske potrebujejo dostop do dostojnega dela in dobrega otroškega varstva.

Ženske vlagajo v otroško hrano, vodo, stanovanje, oblačila in šolske potrebščine. Zato kampanja za opustitev otroškega dela ne more biti ločena od ženskega truda za njihovo prizadevanje za boljše življenje, večje moči za odločanje, avtonomijo, enakost z moškimi, pravično razdelitev plačanega in neplačanega dela in drugimi merili za končanje revščine in družinskega nasilja.

Zamenjava otroških delavcev z odraslimi

Ker se zelo veliko družin zanaša na dohodek njihovih otrok, da sploh lahko preživijo, so potrebne dolgoročne rešitve, ki ne bodo potisnile družine še v večjo revščino. Zamenjava otroških delavcev z njihovimi starši, ki so morda nezaposleni, bi pravzaprav povečala dohodek družine, ker so odrasli delavci bolje plačani.

Raziskava, ki so jo opravili v industriji preprog, kjer se vse dela ročno, kaže, da bi bili stroški zamenjave otroka z odraslim le približno štiri odstotke na ceno preproge.

Napredek po regijah

Afrika

V zadnjih štirih letih so mnoge afriške ekonomije dosegle okrog 5-odstotne letne stopnje rasti. Prišlo je do pomembnih dosežkov v izobraževanju; očitno je odprava

osnovnošolskih šolnin v nekaterih državah pripeljala do bistveno večjega vpisa. Močno partnerstvo vlade, donatorjev in civilne družbe, so denimo v Tanzaniji, hitro izboljšali dostop do osnovne šole in omogočili dvig deleža otrok, ki jo uspešno dokončajo. Leta 2001 je vlada ukinila osnovnošolske šolnine in uvedla program za izboljšanje dostopa in kakovosti osnovnošolskega šolanja. Posledično se je med letoma 1999 in 2006 število otrok, ki ne obiskujejo osnovne šole, močno zmanjšalo (s 3 milijonov na 150.000).

Od leta 2001 do konca leta 2006 je Kenija več kot prepolovila stopnjo okuženosti z virusom HIV. Prišlo je do precejšnjih sprememb političnih razmer, saj ima zdaj več kot polovica držav v regiji demokratične volitve. Vendar pa splošna slika ostaja zaskrbljujoča. V regiji živi polovica revežev na svetu in stopnja revščine raste, zato številne države ostajajo enako revne kot pred 40 leti. Velika ovira napredka v Afriki je navzočnost vojaškega konflikta v mnogih državah, vključno z nekaterimi največjimi, kot sta Sudan in Demokratična republika Kongo. Po mnenju mednarodne skupnosti je glavna ovira razvoja, še zlasti v Afriki, navzočnost vojaškega konflikta.

Toda sedaj ni lahek čas za prispevanje večje pomoči. Najhujša globalna ekonomska kriza po 1930. letih je prisilila posameznike, organizacije in vlade k zmanjšanju izdatkov. K tej donacijski izčrpanosti se lahko doda vse večji javni skepticizem v državah donatorkah glede učinkovitosti pomoči v Afriki. To je deloma tudi posledica nedavnih kritik pomoči Afriki iz ust ekonomistov, kot so Paul Collier, Bill Easterly in Dambiasa Moyo. Zlasti zambijski ekonomist Moyo izpostavlja, da je od leta 1940 dalje Afrika dobila približno 1.000 milijard ameriških \$ pomoči (veliko več, kot je bil vreden Marshallov načrt za obnovo povojne Evrope), vendar nima kaj dosti pokazati. Poleg tega se je pomoč iz rešitelja problema spremenila v problem, saj je ustvarila odvisnost, ki ovira tako potrebno spremembo in sprejetje alternativnih modelov financiranja razvoja.

Azija

Ključno bitko proti otroškemu delu je potrebno dobiti v južni Aziji. Številke so dovolj zgovorne. V Indiji je 445 milijonov otrok, v Bangladešu 64 milijonov in v Pakistanu 70 milijonov, kar je denimo precej več od Kitajske, kjer je 348 milijonov otrok. Kot kažejo številke, imata Indija in Pakistan daleč največjo populacijo otrok, ki ne obiskujejo šole, na svetu. V regiji obstaja tudi močno nasprotje med politično zavezanostjo

univerzalnemu izobraževanju in zmanjševanju revščine ter dejanskim stanjem. Medtem ko je Kitajska po letu 1979 najuspešnejša država pri odpravljanju revščine, poleg tega pa je uspela večini otrok zagotoviti osnovno izobrazbo, se je v južni Aziji pogosto izkazalo, da se ta cilj izmika. Kot je zapisano v Delu II tega Poročila, je bilo leto 1960 prvi rok za doseg univerzalne izobrazbe, ki jo obljublja indijska ustava. Kako je mogoče pojasniti ta časovni zaostanek?

Ni dvoma, da se Indija sooča z najbolj perečimi izzivi med vsemi državami. Kot piše v Delu II, velika večina delovno aktivne populacije dela v neformalni kmetijski ekonomiji. Od 370 milijonov delavcev v indijskih neformalni ekonomiji jih 236 milijonov dela v kmetijstvu. Po uradnih podatkih je skoraj 25 % podeželske populacije pod pragom revščine. Po definicijah revščine, ki jih je oblikovala Svetovna banka, je verjetno več kot 75 % Indijcev pod pragom revščine. Posledično vlada na podeželju velika zadolženost, s katero se otepa 82 % kmetov v zvezni državi Andra Pradeš, medtem ko je v nacionalnem merilu zadolženih okrog 50 % kmetov. Približno četrtina moških in skoraj polovica žensk je nepismenih, 28 % vasi nima osnovne šole.

V zvezi s tem stanjem potekajo ostre razprave o trendih in stopnji otroškega dela v Indiji. Kot je navedeno v Delu II, je bilo po oceni Državne zbirne statistične organizacije v letih 1993–94 v Indiji 13,3 milijona otroških delavcev, v letih 2004–05 pa jih je bilo 8,6 milijona. V starostni skupini 5–14 let so v letih 1993–94 predstavljali 6,2 % svetovne populacije otroških delavcev, medtem ko je bil v letih 2004–05 ta delež 3,4 %. V štirih zveznih državah je 40 % vseh otroških delavcev v Indiji. Skoraj 80 % otroških delavcev je v kmetijstvu. Toda Državna komisija za podjetja in neorganizirani sektor je v svojem poročilu leta 2007 opozorila na veliko večji “bazen delavcev”, ki ga sestavljajo otroci, ki ne obiskujejo šole, ki bi jih lahko obravnavali kot potencialne otroške delavce. V zvezni državi Bihar, denimo, več kot ena tretjina otrok v starostni skupini 5 – 14 let ne obiskuje osnovne šole, medtem ko indijsko povprečje znaša okrog 18 %. To pomeni, da je v omenjeni starostni skupini 45,2 milijona potencialnih otroških delavcev.

Amerika

V Ameriki je bil v zadnjih letih dosežen lep napredek. Temeljne konvencije o otroškem delu so ratificirale skoraj vse države v regiji. Vprašanje otroškega dela je prisotno v

nacionalnih politikah vseh držav. To je regija, ki ji je v zadnjem desetletju uspelo najbolj zmanjšati obseg otroškega del. Ustvarjena je bila zavidljiva baza kvalitativnega in kvantitativnega znanja. Skupaj s civilno družbo in mediji je bilo oblikovano široko zavezništvo delodajalcev in delavcev proti otroškemu delu. Obstaja močna regionalna zavezanost na podlagi Agende o primernem delu za Amerike (angl. *Hemispheric Agenda on Decent Work for the Americas*), ki vsebuje zaveze in opredeljene časovne okvirje za odpravo najtežjih oblik otroškega dela do leta 2015 in vsega otroškega dela do leta 2020. Dober odsev Agende so "zemljevidi", sprejeti za Srednjo Ameriko, Panamo in Dominikansko republiko.

Arabske države

Problem otroškega dela v arabskih državah je bil dolgo časa obravnavan indiferentno ali z določeno mero skepticizma. Toda v zadnjem desetletju je prišlo so dramatične spremembe tako na vladni ravni kot v civilni družbi na splošno. S skoraj 100-odstotno stopnjo ratifikacije Konvencije št. 138 in Konvencije št. 182 kažejo arabske države zavezanost reševanju problema otroškega dela.

Zaradi pomanjkljivih podatkov ni svežih ocen obsega otroškega dela v regiji. Toda predvideva se, da je v nekaterih državah to precejšen problem, ki ga dodatno poglobljajo revščina, velika brezposelnost in slaba kakovost izobraževanja, ki vodi k zgodnjemu osipu. Večina zaposlenih otrok dela v kmetijstvu, stalni politični konflikti pa so pripeljali do zaostritve problema. Poudariti je potrebno zadnji konflikt v Gazi, ki povzroča uničevanje šol in izgubo odraslih družinskih članov, ki skrbijo za preživetje družine.

Evropa

Leta 2009 je IPEC v Bolgariji, Romuniji in Turčiji ugotovil prve primere otroškega dela v regiji. Toda še vedno obstajajo tudi območja, kjer je otroško delo nekaj običajnega, kot npr. v Srednji Aziji in nekaterih predelih Kavkaza. Poleg tega vzbuja skrb morebiten vpliv migracij, prekupčevanja in ekonomske krize ter nadaljevanje družbene izključenosti manjšin, kot so Romi in Sinti. Globalno poročilo 2009 je opozorilo na položaj v Uzbekistanu. Poročanju medijev o prisilnem otroškem delu v tamkajšnji bombažni industriji je sledila odločitev nekaj pomembnih trgovcev in kupcev, da ne

bodo več kupovali bombaža v tej državi. Uzbekistan je na to odgovoril z ratifikacijo Konvencije št. 182.

7 ZAKLJUČEK

Nalogo je sedaj, na koncu, potrebno zaključiti z odgovori na zastavljeno izhodiščno vprašanje v uvodu. Da bi lahko postavili kakšen sklep, je v razmislek potrebno vzeti več dejavnikov.

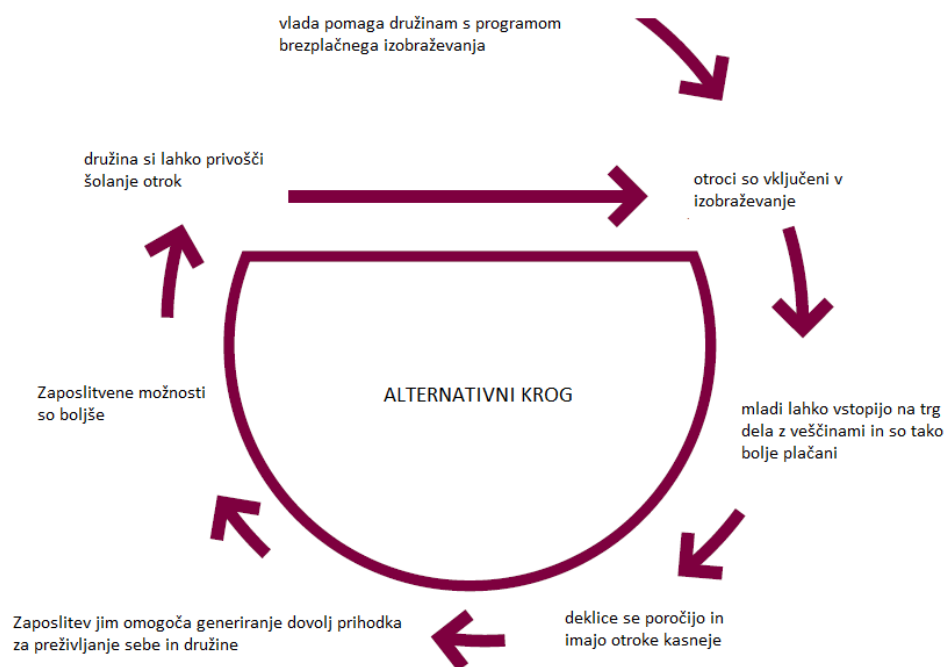
Ugotovili smo, da začetek industrijske dobe in ekonomije obenem pomeni začetek izkoriščanja delovne sile. Ko je človek ugotovil, da je delo tisto in delavci, ki to delo opravljajo, kar povečuje moč in bogastvo, je v svoje tovarne pripeljal tudi tiste, ki so lahko delali največ za najmanj denarja, obenem pa niso imeli moči upreti se sistemu – otroke. Tako so otroci postali del te krute zgodovine. Vendar pa s svetovnim razvojem postane jasno, da niso otroci tisti, na katerih bi rasle ekonomije, temveč so kapital, ki se more ohraniti za prihodnost. Tako je v razvitem modernem svetu postalo otroško delo izjema, otroci pa brezskrbni kot nikoli doslej. Vendar pa se je s prelomom sveta na razviti in nerazviti del zgodila tragedija. Za to blaginjo in dobrinami, ki jih ima človek v razvitem svetu, se skriva nepredstavljljiva beda skoraj četrtnine sveta. Marsikdo se ne zaveda, da v ozadju etiket priznanih blagovnih znamk stojijo mali otroci, ki v nepredstavljljivih težkih pogojih od jutra do večera za zanemarljiv znesek opravljajo delo. In tu je potrebno, da se vsak, ki mu je vsaj malo mar ob tem, zamisli.

Menim, da odprava otroškega dela v precejšnji meri zavisi od odprave ključnih vzrokov, ki pripeljejo do tega pojava. Revščina nerazvitega dela sveta, kot glavni faktor, se nezadržno pogloblja. Ob finančni in ekonomski krizi, ko so donacije, od katerih je veliko držav odvisnih, nižje, je ta proces še hitrejši. Tako je upadanje obsega otroškega dela, ki je prevladovalo zadnja leta, ogroženo.

V primeru, da bo svetu v prihodnosti zavladala ekonomska stabilnost in obdobje brez večjih vojn bo postavljen največji in najbolj trden temelj k zmanjšanju otroškega dela. Če bodo starši teh otrok lahko sami preživeli družine in bodo ti otroci vključeni v izobraževalne programe, potem se lahko zgodi zasuk v toku zgodovine. Otroci, ki namesto, da delajo, hodijo v šole, bi pomenil premik na višji nivo dožemanja tega pojava. Kulturni vzorci in tradicionalne vrednote, ki so pospeševale otroško delo, bi se zato izničili. Zavest, da otroško delo škodi, bi se razširila. Posledično bi se zaradi vseh teh faktorjev izboljšala gospodarstva, otroško delo pa zmanjšalo do najmanjše možne mere.

Tu gre za alternativni cikel prejšnjemu, ki sem ga že omenil v poglavju štiri. Ta cikel ponazarja slika 7.2. Prekine se znano dejstvo, da je revščina izvor otroškega dela, ki pa lahko generira le revščino.

Slika 7.1: Alternativni krog

Vir: Salvas in drugi (2008).

Moja sklepna misel je, da s pravilnimi ukrepi in s še večjo zavestjo ljudi lahko prihodnost pripelje do skorajšnje odprave pojava otroškega dela, čeprav menim, da ta problem ne bo nikoli odpravljen. Vedno bo obstajal nekdo, ki bo v otrocih videl subjekt, ki ga v razne namene lahko izkoristi in uporabi kot delovno silo. Cilj vseh ljudi pa mora postati svet brez izkoriščanja, svet kjer bodo otroci prav povsod spoznani za temelj lepše prihodnosti.

Mogoče bo marsikomu v pomoč prav moje diplomsko delo, in če, potem sem tudi sam dosegel svoj namen in cilj te diplomske naloge.

8 LITERATURA

Anti slavery society. Dostopno prek: <http://www.anti-slaverysociety.addr.com/clab.htm> (15. avgust 2010).

Aylward, Liam in Rita Ana Sithole. 2008. *Osnutek poročila o družbenih posledicah dela otrok in strategijah za boj proti njemu*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/intcoop/acp/92_01/pdf/prb_child_sl.pdf (15. oktober 2010).

Child wise. 2010. *Child prostitution*. Dostopno prek: http://www.childwise.net/downloads/Child_Prostitution.pdf (13. oktober 2010).

Cody, David. 2008. *Child Labor*. Dostopno prek: <http://www.victorianweb.org/history/hist8.html> 2008 (1. september 2010).

Daniels, Barbara. 2003. *Poverty and Families in the Victorian Era*. Dostopno prek: <http://www.hiddenlives.org.uk/articles/poverty.html> (15. avgust 2010).

Del Col, Laura. 1988. *The Life of the Industrial Worker in Nineteenth-Century England*. Dostopno prek: <http://www.victorianweb.org/history/workers2.html> (20. avgust 2010).

Galbi, Douglas A. 1994. *Child Labor and the Division of Labor in the Early English Cotton Mills*. Dostopno prek: <http://www.galbithink.org/child.htm> (15. avgust 2010).

Genicot, Garance. 2010. *Child bonded labour*. Dostopno prek: www9.georgetown.edu/faculty/gg58/CBL.pdf (25. oktober 2010).

Good deeds international. 2008. *What is Child-Trafficking?* Dostopno prek: http://gooddeedsinternational.org/index.php?option=com_content&task=view&id=41 (2. oktober 2010).

Hine, Lewis. 2010. *Documentation of Child Labor*. Dostopno prek: <http://www.archives.gov/education/lessons/hine-photos/> (6. junij 2010).

ILO. Dostopno prek: <http://www.ilo.org> (12. september 2010).

--- 2010a. *International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC)*. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/ipecc/> (12. september 2010).

--- 2010b. *Agriculture*. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Agriculture/lang-en/> (6. oktober 2010).

--- 2010c. *Accelerating action against child labour*. Dostopno prek: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---comm/documents/publication/wcms_126752.pdf (17. oktober 2010).

--- 2010č. *Minimum age convention*. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C138> (6. oktober 2010).

--- 2010d. *Worst Forms of Child Labour Convention*. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C182> (6. oktober 2010).

Kloer, Amanda. 2010. *For child domestic servants, work is life*. Dostopno prek: http://humantrafficking.change.org/blog/view/for_child_domestic_servants_work_is_life (1. oktober 2010).

Lenardič, Tina. 2006. *Otroško delo v Maleziji*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

Lewis Hine, Lewis. 2010. *Documentation of Child Labor*. Dostopno prek: <http://www.archives.gov/education/lessons/hine-photos/> (6. junij 2010).

Mosel, Leah. 2009. *Impacts of the global financial and economic crisis on child labour and youth employment*. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/public/libdoc/jobcrisis/download/childlabouryouthemp.pdf> (15. oktober 2010).

OCFT. 2008. *U.S. findings on the worst forms of child labor*. Dostopno prek: <http://www.dol.gov/ilab/programs/ocft/PDF/2008OCFTreport.pdf> (1.oktober 2010).

OECD. 2003. *Combating child labour: a review of policies*. Pariz: OECD.

Počkaj, Petra. 2003. *Zloraba dela otrok v Sloveniji in v svetu*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

Russell, Bertrand. 1985. *The impact of science on society*. London: Routledge.

Sabadin, Tina. 2003. *Odpravljanje otroškega dela v državah v razvoju s pomočjo programov izobraževanja*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

Salvas, Krista, Kim Denbow in Katie St. George. 2008. *Child labor*. Dostopno prek: <http://www.childlaborphotoproject.org/childlabor.html#whatis> (10. junij 2010).

Seale, Shelley. 2007. *Child labour & trafficking*. Dostopno prek: <http://weightofsilence.wordpress.com/2007/05/24/child-labor-trafficking/> (2. oktober 2010).

Stop child labour. Dostopno prek: <http://www.stopchildlabour.net/> (13. oktober 2010).

UNICEF. 1996. *Children in war*. Dostopno prek: <http://www.unicef.org/sowc96/1cinwar.htm> (27. oktober 2010).

--- 2008. *Vloga UNICEF-a Slovenija pri preprečevanju otroškega dela v Burkina Fasu*. Ljubljana: UNICEF.

--- 2009. *Dve plati enega sveta*. Dostopno prek: <http://www.2plati1sveta.si/dve-plati-enega-sveta/svet-v-stevilkah/> (5. september 2010).

UNHCR. 1996. *Human rights watch world report - Japan*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/country,,HRW,,JPN,,3ae6a8a41c,0.html> (7. oktober 2010).

Thompson, E. P. 1968. *The Making of the English Working Class*. London: Penguin.

Wikipedia. 2010. *Abolish child slavery*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Abolish_child_slavery.jpg (15. julij 2010).